

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Jaroslav Kreml

Subjektivní stránka trestného činu

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Subjektivní stránka trestného činu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. 11. 2017

Jaroslav Kreml

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní poskytla.

A děkuji každému, kdo mě při psaní diplomové práce podporoval, pomáhal mi a poskytoval cenné podněty.

Obsah

Úvod	5
1 Trestný čin	7
1.1 Pojmové znaky trestného činu	9
1.2 Kategorizace trestných činů	9
2 Pojem skutková podstata trestného činu	11
2.1 Třídění skutkových podstat	13
2.1.1 Třídění skutkových podstat dle závažnosti	13
2.2 Objekt	14
2.3 Objektivní stránka	14
2.3.1 Obligatorní znaky objektivní stránky	15
2.3.2 Jednání.....	15
2.3.3 Následek	15
2.3.4 Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem.....	16
2.4 Subjekt trestného činu	16
3 Subjektivní stránka trestného činu	19
3.1 Zavinění	19
3.1.1 Obsah zavinění.....	21
3.2 Úmysl	25
3.3 Nedbalost	27
3.3.1 Nedbalost vědomá.....	28
3.3.2 Nedbalost nevědomá	30
3.3.3 Hrubá nedbalost	31
3.4 Je potřeba rozlišovat mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí?	31
3.5 Lhostejnost k následku	34
Závěr	38
Bibliografie	40
Abstrakt	42
Abstract	43
Klíčová slova	44
Keywords	44

Úvod

Každý z nás ve svém životě jedná. Ne s každým jednáním však náš právní řád spojuje právní následky. Ještě s menším procentem případů pak zákonodárce spojuje trestněprávní následky. Samotná skutečnost, že člověk jednal způsobem, se kterým zákon spojuje trestní odpovědnost, však neznamena, že za toto jednání bude odpovědný. Takovým příkladem v obecné rovině může být situace, kdy mladistvý pachatel vyrazí do nočního tanečního klubu, kde se setká se čtrnáctiletou slečnou. Mladistvý ovšem nemá tušení, že dívka je čtrnáct let, neboť vypadá starší. Vzhledem k vzájemné přitažlivosti mezi oběma aktéry dojde ke koitu. Zcela jistě zde došlo k naplnění objektivní stránky trestného činu pohlavního zneužití, neboť mladistvý vykonal soulož s dívkou mladší patnácti let a svým jednáním naplnil hypotézu trestného činu pohlavního zneužití. V uvedeném případě však mladistvý nebude trestně odpovědný. Důvodem je, že nedošlo k naplnění jednoho z typových znaků trestného činu, kterým je subjektivní stránka. Trestní právo rozlišuje mezi trestnými činy úmyslnými a nedbalostními. V případě tohoto trestného činu víme, že jej lze spáchat pouze úmyslně, pohybujeme-li se pouze v intencích základní skutkové podstaty. Z uvedeného příkladu je možné vyčíst, jak je subjektivní stránka trestného činu pro trestní právo důležitá. Tento příklad je poměrně jednoduchý, avšak v praxi se setkáváme s mnohem složitějšími případy. Samostatnou kapitolou je pak prokazování subjektivní stránky. Prokázat, jaké bylo uvažování pachatele v době činu nebo bezprostředně před ním, je úkol vskutku nelehký.

Téma subjektivní stránky je však velice rozsáhlé a z tohoto důvodu jsem se ve své práci zaměřil na problém z mého pohledu nejpalcivější. Tím je rozlišení mezi vědomou nedbalostí a úmyslem nepřímým. V obou dvou případech si je pachatel schopen představit, že nějaký výsledek nastane. V jednom případě je s ním srozuměn a v druhém ne. Pokud bychom se spokojili pouze s tímto prostým konstatováním, nacházeli bychom se mimo reálný svět, neboť hranice mezi srozuměním a nechtěním je velice tenká. Představme si situaci, kdy pachatel vypoví, že mu bylo jedno, zda následek nastane či nenastane. Dá se říci, že byl srozuměn, nebo že naopak výsledek nechtěl. Tato otázka není vskutku jednoduchá, odpověď na ni je jedním z cílů této práce. V teorii se můžeme setkat s různými názory na tento problém.

Základním cílem této práce je získat odpověď na otázku, jak přesně česká trestněprávní nauka rozlišuje úmysl přímý a úmysl nepřímý. Předtím než bude možné na tuto otázku odpovědět, je nezbytné se zabývat i samotnou otázkou trestného činu. I zde totiž není zcela jasné samotné pojetí trestného činu. Většina autorů se shoduje na tom, že oproti totalitní éře, kdy u nás platilo materiální pojetí trestného činu, je dnešní pojetí trestného činu ryze formální. Je tomu opravdu tak, nebo lze s tímto názorem nesouhlasit? Dále se ve své práci zaměřím na hrubou nedbalost a pokusím se vymezit důvody, proč by měla být řazena pod úmysl nepřímý, či ponechána jako

nedbalost. Podobným směrem se budu ubírat i v případě pravé a nepravé lhostejnosti a pokusím se odpovědět na otázku, zda by lhostejnost k následku měla být řazena pod úmysl či nedbalost.

Cílem této práce je tedy odpovědět na tyto výzkumné otázky:

1. Je pojetí trestného činu ryze formální, či formálně materiální?
2. Je třeba rozlišovat mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí?
3. Měla by být hrubá nedbalost řazena pod úmysl nepřímý?
4. Měla by být lhostejnost k následku řazena pod úmysl nepřímý?

K nalezení odpovědí na položené otázky nejdříve rozeberu pojetí trestného činu a pokusím se přesvědčivě odpovědět na otázku, zda je pojetí trestného činu v trestní právu skutečně ryze formální, či zda by mohlo být chápáno jako formálně materiální. Dle názorů většiny autorů je materiální stránka obsažena již v samotné skutkové podstatě trestného činu, ale je tomu opravdu tak? Postupně se pokusím odpovědět na všechny otázky a předložit přesvědčivé argumenty pro všechny své odpovědi.

Při hledání jednotlivých odpovědí se zaměřím zejména na dnešní odbornou literaturu a panující názory v ní. Současně se pokusím srovnat názory jednotlivých autorů, a to jak z řad autorů současných, tak i minulých. Porovnání těchto názorů a argumentů bude hlavní metodou, kterou využiji pro nalezení odpovědí na položené otázky. Současně si dovolím připojit i vlastní argumentaci.

1 Trestný čin

Pojem trestný čin je jedním z nejzákladnějších pojmů, se kterým se v trestní právu, ale i v běžném lidském životě setkáváme, a to ať už jako diváci či čtenáři zpráv, či jako osoby poškozené trestným činem nebo jako pachatelé. Mnohdy však většinová veřejnost zaměňuje, ať už vědomě či nevědomě, některá nemorální jednání za trestný čin, avšak aby se jednalo o trestný čin, musí být naplněny znaky popsané níže.

„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ Takto definuje trestný čin přímo trestní zákoník ve svém § 13 odst.1. Definice uvedená v trestním zákoně však sama o sobě nemůže existovat, neboť pokud by soud při aplikaci vycházel pouze z tohoto ustanovení, jednalo by se o vymezení trestného činu ryze formální, díky kterému by docházelo zcela jistě k nechtěným represím. A tak k formálnímu pojetí trestného činu přistupuje i materiální korektiv, kterým je tzv. zásada subsidiarity trestní represe, jež je definována § 12 odst. 2, který uvádí, že *„Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“* Tento korektiv označujeme také jako hmotněprávní, neboť vedle něj stojí také korektiv procesněprávní, kterým je zásada oportunity. Ta dává možnost státnímu zástupci zastavit trestní stíhání pro jeho neúčelnost dle ust. § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu.¹ Z uvedeného tedy vyplývá, že v současné době vycházíme z tzv. formálního pojetí trestného činu s materiálním korektivem. Takové pojetí odpovídá i rakouskému pojetí do roku 2007. V poslední době se však Rakousko vydalo cestou čistě formálního pojetí.² Formální pojetí trestného činu u nás však nebylo vždy vedoucí doktrínou. Dřívější trestní zákon z roku 1950 stejně jako z roku 1961 vycházel z materiálního pojetí trestného činu (někdy nazýváno jako materiálně-formální), a to podle sovětského vzoru. Podle něj byla vedoucí vlastností trestného činu jeho nebezpečnost pro společnost. Toto pojetí trestného činu vycházelo z toho, že trestný čin tvoří dva znaky. Prvním znakem byla již výše uvedená nebezpečnost (materiální pojetí) a druhým znakem byly formální znaky. Materiální pojetí však mělo „nevýhodu“ v ohebnosti tohoto pojetí a zneužití trestního zákona k cílům ideologickým.³ Ani současná trestněprávní nauka se však zcela neshodne, zda je dnešní pojetí formálně materiální či formální. Jak uvádí kupříkladu JUDr. Adolf Dolenský, CSc, JUDr. Oto Novotný, CSc a JUDr. Marie Vanduchová, CSc, dnešní pojetí trestného činu je formální, kdy vyjádření objektu trestného činu je jakýmsi materiálním korektivem a interpretačním principem, jenž pomáhá k výkladu zákonné skutkové podstaty v souladu s jejím účelem. Dále také

¹ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 133

² KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 170

³ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 170

poukazuje na již zmiňovanou zásadu subsidiarity trestní represe.⁴ K čistě formálnímu pojetí trestného činu se přiklání také prof. Jelínek ve své knize, když uvádí, že „*Mezi argumenty ve prospěch platného formálního pojetí náleží poukaz na legalitu trestního práva hmotného jakožto prostředku realizace panství, dále okolnost, že respektuje dělbu moci ve státě (přijetí zákona je ve výlučné pravomoci zákonodárce, aplikace výlučně v rukou orgánů činných v trestním řízení), právní jistota adresátů trestně právních norem v otázce základů trestní odpovědnosti a právní jistota občanů a státu z hlediska rozsahu trestněprávní ochrany.*“⁵ Prof. Jelínek však dále poukazuje také na nevýhodnost formálního pojetí s odkazem na možné přílišné kazuistické aplikování zákona. Osobně se více ztotožňuji s formálně materiálním pojetím, které zastává i Prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc, neboť jsem přesvědčen, že soud při aplikaci trestních norem musí postupovat vždy v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, viz výše. A to i s odkazem na fakt, že jednotliví autoři se shodují na tom, že už samotné materiální pojetí je obsaženo ve skutkové podstatě, kdy zákonodárce musí skutkové podstaty definovat tak, aby případy, kdy čin naplní formální znaky, avšak jeho nebezpečnost není nijak zvláště vysoká, byly co nejvíce ojedinelé.⁶ S tímto sice musím s autory oponentních názorů souhlasit, jsem však toho názoru, že pokud bychom přistoupili pouze k tomu, že zde je jen formální pojetí trestného činu, jež má dva korektivy, o kterých bylo pojednáno výše. Nabízí se však otázka: Proč zákonodárce tyto korektivy do zákona zahrnul, pakliže měl v úmyslu ponechat pojetí trestného činu pouze formální, kdy tvrdostem zákona a nesmyslným represím měl předcházet pouze zákonodárce? Při této úvaze vycházím také z předpokladu racionálního zákonodárce⁷, který jestliže zamýšlel pojetí ponechat čistě jako formální, proč vytvářel obecným soudům a státním zástupcům jakási zadní vrátka? K podpoře svého tvrzení si navíc dovoluji podotknout, že trestní právo je prostředkem *ultima ratio*, tedy trestá pouze nejzávažnější činy. S ohledem na uzákonění zásady subsidiarity trestní represe nelze říci, že by na tuto zásadu zákonodárce pamatoval již při konstrukci jednotlivých skutkových podstat, byť u některých zcela jasně stanoví hranice, jako kupříkladu u trestného činu krádeže dle ust. § 205 odst. 1 písm. a), kde uvádí hranici škody nikoliv nepatrnou, jež za použití výkladového pravidla obsaženého v § 138 činí 5.000,- Kč.

V předešlém odstavci jsme rozebírali také zásadu subsidiarity trestní represe, která stanoví, že je možné trestním právem postihnout pouze taková jednání, která jsou společensky škodlivá, kdy nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Současné trestní právo

⁴ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 94

⁵ JELÍNEK J, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání: Praha: Leges, 2016, s. 142

⁶ JELÍNEK, Jirí. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání: Praha: Leges, 2016, s. 142

⁷ Pojem racionálního zákonodárce spojujeme především s teleologickým výkladem, kdy se ptáme, co bylo účelem normy neboli, co zákonodárce znalý stavu věci chtěl rozumně kodifikovat. K tomuto například Melzer formuluje otázku po objektivním účelu na str. 161 Melzer, Filip. *Metodologie nalézání práva : úvod do právní argumentace*, Praha: C.H. Beck, 2010, s. 161 takto: „*Jaký účel mohl s danou právní úpravou spojovat racionální zákonodárce znalý existujícího stavu světa i platného práva?*“

je chápáno jako *ultima ratio*, tedy že trestní represe by měla být uplatněna pouze v případech společensky škodlivých. Právě toto je také vyjádřeno zásadou subsidiarity trestní represe. Pokud tedy lze pachatele činu trestat podle jiného právního předpisu a takové potrestání postačuje, protože skutek není natolik společensky škodlivý, mělo by se využít této jiné sankce k nápravě pachatele.⁸ Společenskou škodlivost činu pak posuzujeme podle kritérií uvedených v § 39 odst. 2 trestního zákoníku.⁹

1.1 Pojmové znaky trestného činu

Dříve než se posuneme dále v této diplomové práci, je důležité se v krátkosti zastavit také u pojmových znaků trestného činu. Těmi jsou protiprávnost, typové znaky a obecné znaky.

1. Protiprávnost je obligatorním znakem trestného činu. Není jí však myšlen pouze rozpor s trestním právem, ale rozpor s právním řádem jako celkem. Je tedy nutné brát v ohledu celý právní řád.
2. Typové znaky trestného činu, kterými jsou typové znaky skutkové podstaty trestného činu. Za prvé individuální objekt (chráněná právní hodnota), za druhé objektivní stránka (jednání, následek a kauzální nexus), za třetí subjekt (obecný, speciální či konkrétní) a za čtvrté subjektivní stránka (obligatorní znaky a fakultativní znaky).
3. Obecné znaky trestného činu, kterými jsou dle § 25 věk min. 15 let, přičetnost dle § 26 a u mladistvých také rozumová a mravní vyspělost. Tyto znaky nazýváme obecnými, neboť na rozdíl od typových znaků, které se vždy liší dle konkrétního trestného činu, jsou tyto neměnné.

1.2 Kategorizace trestných činů

Rozdělení trestných činů nalezneme v obecné části trestního zákoníku, a to v ust. § 14. Dle tohoto ustanovení trestné činy dělíme na přečiny a zločiny. Trestní zákoník v ust. § 14 odst. 2 stanoví, že „*přečiny jsou všechny nedbalostí trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí s horní hranicí trestní sazby do pěti let*“. Kromě přečinů zákon také stanoví, co je zločinem, a to v odst. 3 výše uvedeného ustanovení, když uvádí, že „*zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny*.“ Tedy zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trestní sazbu s horní hranicí převyšující pět let. Jakousi podkategorií zločinů jsou zvláště závažné zločiny, na které zákon pamatuje v tomtéž odstavci, avšak vzhledem k bipartici trestných činů tyto netvoří samostatnou kategorii. Jednou ze zvláštností, jež by mohla na první pohled vypadat jako třetí

⁸ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 96

⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 168

kategorie, je provinění, avšak ani toto není samostatná kategorie, nýbrž jen jiný název pro trestný čin, který užívá zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže¹⁰ ve svém § 6.¹¹

Již výše jsme si mohli všimnout, že zákonodárce rozděluje trestné činy nejen podle jejich závažnosti, ale také hovoří o tom, že některé trestné činy je možné spáchat nedbalostně nebo úmyslně. K úmyslu a nedbalosti viz níže, neb zavinění jakožto obligatorní znak subjektivní stránky bude předmětem hlavního výkladu.

Tato dělení samozřejmě nejsou jediná, trestné činy můžeme dělit i podle jiných kritérií, jako například na trestné činy jednorázové, pokračující, hromadné.¹² Dále také podle významu chráněného zájmu, způsobu jednání, druhů následku, časového hlediska apod.¹³ Takto hluboká kategorizace je však vzhledem k tématu této práce zcela nepotřebná.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání: Praha: Leges, 2016, s. 133

¹¹ Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

¹² KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 183

¹³ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 150

2 Pojem skutková podstata trestného činu

Výraz skutková podstata lze vyložit také jako skutkový děj, tedy to, co se ve skutečnosti stalo a co je nutné právně posoudit. V trestním právu však skutkovou podstatu chápeme jako jakousi šablonu, jež zákonodárce poskytl soudům, které dle této šablony poměřují skutkový děj s cílem zjistit, zda jednání pachatele je trestným činem, či nikoli.¹⁴ Prof. Jelínek pak uvádí, že „*skutková podstata je odrazem skutku*“¹⁵

Skutková podstata trestného činu je pojmem, bez něhož nemůže trestněprávní nauka fungovat, neboť jeho význam spočívá zejména v tom, že je jedním z formálních znaků trestného činu (o znacích trestného činu viz kapitola 2.). Toto vymezení vyjadřuje prof. Jelínek ve své učebnici také jako souhrn objektivních a subjektivních znaků, které určují jednotlivé druhy trestných činů.¹⁶ Pokud se podíváme na již uvedenou definici trestného činu, jež byla výše rozebrána, dojdeme k závěru, že pokud zákonodárce říká, že „*trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“¹⁷, říká tím zároveň, že kromě obecných znaků, jimiž jsou věk a přičetnost a u mladistvých pachatelů navíc rozumová a mravní vyspělost, musí být naplněny i jiné znaky. Těmi jsou právě znaky skutkové podstaty. Skutková podstata trestného činu je tedy souhrnem formálních znaků trestného činu (typových znaků). Těmito formálními znaky jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Tyto znaky nazýváme také jako obligatorní znaky skutkové podstaty, ke kterým dále přistupují znaky fakultativní. Jak plyne již z rozdělení na obligatorní znaky a fakultativní znaky, obligatorní znaky musí obsahovat každá skutková podstata, zatímco fakultativní znaky zde být vždy nemusí.¹⁸ K těmto musíme dále také přiřadit protiprávnost jednání, která ovšem není součástí skutkové podstaty, neboť jednání, které je protiprávní, nemusí být trestným činem. Je tomu tak například proto, že nevykazuje všechny typové znaky, případně toto jednání není společensky škodlivé a postačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu (OZ, SR, ZOK apod.).

Již výše jsme pojednávali o rozdělení znaků skutkové podstaty na obligatorní a fakultativní. Obligatorní znaky jsou tedy takové, které musí obsahovat každá skutková podstata, kdežto fakultativní se vyskytují jen u některých. Může se jednat o určité místo či vymezený čas jednání pachatele nebo jeho motiv. Pokud tedy zákon stanoví k obligatorním znakům skutkové podstaty ještě znaky fakultativní (kupříkladu u trestného činu výtržnictví, kde je fakultativním znakem právě místo, neboť zákon v § 358 stanoví, že „*kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubě*

¹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 194

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 164

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 162

¹⁷ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. Vydání. Praha: Leges, 2017, s. 161

neslušnosti“)¹⁹, musí být naplněny i tyto fakultativní znaky.²⁰ Fakultativní znaky tedy nejsou fakultativní v tom, že mohou, ale i nemusí být naplněny, nýbrž jejich fakultativnost spočívá v tom, že ne každá skutková podstata tyto znaky musí mít. Oproti tomu obligatorní znaky musí obsahovat každá skutková podstata, viz výše.

Z výše uvedeného tedy můžeme vyvodit následující: Skutková podstata je souhrnem typových znaků, které musí být bezpodmínečně naplněny proto, abychom dospěli k závěru, že jednání, jehož se pachatel dopustil, je dokonaným trestným činem, neboť jak je uvedeno v zákonné definici, toto jednání vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.

Skutkovou podstatu trestného činu vytváří zákonodárce, když u jistých společenských jevů jejich škodlivost pro společnost dosáhne takové míry, že je nutné těmto jevům předcházet. Zákonodárce je tedy tím, kdo formuluje skutkovou podstatu a říká, jaké mají být její formální znaky.²¹ Znaky skutkové podstaty přitom nenalzáme pouze ve zvláštní části trestního zákoníku, ale také v jeho obecné části. Kupříkladu u trestného činu porušování domovní svobody nevycházíme pouze z ust. § 178, ale také z ustanovení obecných, neboť teprve ty nám řeknou, co je úmysl či nedbalost.²²

Pojem skutková podstata není ryze teoretickou záležitostí, ale je nutností vzhledem k zásadě zákonnosti, jež je vyjádřena v § 12 odst. 1 trestního zákona, který stanoví, že „*jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví sankce, které lze za jejich spáchání uložit*“.²³ Zásada zákonnosti vyjádřená v zákoně je jakýmsi mantinelem pro aplikaci práva soudy a je vyjádřením zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*.²⁴ Zákonodárce tedy musí zcela jasně říci, co je trestným činem, k čemuž použije právě skutkovou podstatu. Tento požadavek vyplývá koneckonců také z Listiny základních práv a svobod, konkrétně pak z čl. 39, který stanoví, že „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“²⁵ Tedy již listina základních práv a svobod klade na zákonodárce požadavek, aby jasně určil, co je trestným činem, a jaké sankce za něj případnému pachateli hrozí. Tento požadavek je nutný také s ohledem na princip právní jistoty, který se line celým právním řádem.

¹⁹ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

²⁰ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 162-164

²¹ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 162-164

²² JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 162

²³ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* 2. Vydání. Praha: V.H. Beck, 2012, s. 147 (§ 13 trestního zákoníku)

²⁵ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ; Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny ; Některé další související právní předpisy. Vyd. 5. Praha: Armex, 2009. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-78-2.

Skutková podstata trestného činu je velice důležitá zejména k tomu, aby od sebe odlišovala jednotlivé trestné činy. V praxi se tato úloha pojmu skutková podstata projevuje tak, že orgán činný v trestním řízení zjistí co možná nejlépe skutkový stav věci, tedy zjistí, že se nějaký skutek stal, že tento skutek je protiprávní, a tento skutek vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně, tedy je trestným činem. Tento model lze ukázat na případu vraždy, kdy policie nalezne tělo člověka, tedy zjistí, že došlo ke smrti člověka. Dále zjistí, že tato smrt nebyla přirozená. Dále policie získá povědomí o tom, že smrt výše popsaná nastala následkem jednání jiné osoby. Takto zjištěný skutkový stav dále analyzuje. Na základě této analýzy můžeme zkonstatovat, že se jedná o smrt, která nastala jednáním jiné osoby. Policie tedy ví, že takovou smrt zákon označuje za trestnou, a jednání pachatele je bez nejmenších pochyb jednání protiprávní. Zde však zůstává otázkou, jakého trestného činu se případný pachatel dopustil, zda vraždy, zabití, či ublížení na zdraví s následkem smrti. Právě k tomuto rozlišení slouží skutková podstata, která nám řekne, který trestný čin byl spáchán.²⁶

2.1 Třídění skutkových podstat

Skutkové podstaty trestného činu v rámci trestněprávní nauky rozdělujeme podle různých hledisek:

- a) Podle vyjádření v zákoně (popisné, odkazovací a blanketní)
- b) Podle závažnosti (základní, kvalifikované, privilegované)
- c) Podle struktury

2.1.1 Třídění skutkových podstat dle závažnosti

Tématem této diplomové práce je subjektivní stránka trestného činu a z tohoto důvodu je nutné si i s ohledem na výše uvedené říci i něco málo o třídění skutkových podstat dle jejich závažnosti, neboť rozpoznání, o jaký typ skutkové podstaty se jedná, je zcela zásadní pro následnou aplikaci práva.

Jak již bylo uvedeno, skutkové podstaty členíme dle jejich závažnosti na skutkové podstaty základní, kvalifikované a privilegované. Základní skutková podstata nás bude z pohledu subjektivní stránky trestného činu zajímat nejvíce, neboť jak již plyne z pojmenování "*základní*", bude to právě ona, která nám řekne, zda je trestný čin možné spáchat z nedbalosti, či pouze úmyslně, nebo jak úmyslně, tak z nedbalosti. Základní skutkové podstaty bývají ve většině případů na prvních odstavcích příslušných ustanovení. Tyto skutkové podstaty nám vymezují znaky běžného

²⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. Praha: V.H. Beck, 2012, s. 143 (§ 13 trestního zákoníku)

(základního) typu daného trestného činu. Základní skutkovou podstatou je například § 140 odst. 1, který uvádí, že „*Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*“²⁷

Jak již bylo výše uvedeno, typové znaky trestného činu rozdělujeme na několik kategorií, jimiž jsou objekt, objektivní stránka, subjekt neboli pachatel a subjektivní stránka. Tyto typové znaky pak musí být naplněny kumulativně, tedy společně. Jinak řečeno - vždy musí být naplněny všechny. Za situace, že by byl jeden z typových znaků nebyl naplněn, nemohlo by dojít k naplnění znaků skutkové podstaty.²⁸ V takovém případě se nemůže jednat o dokonání trestný čin. Tyto znaky si tedy dále rozebereme.

2.2 Objekt

Objekt trestného činu je právní zájem (hodnota), kterou pachatel trestného činu zasahuje svým jednáním. Jinak řečeno - objektem trestného činu rozumíme právní hodnoty a zájmy, na jejichž ochraně má společnost zájem. V teorii známe také pojem individuální objekt, kterým charakterizujeme každou skutkovou podstatu. Individuální objekt jsou hodnoty, proti kterým tento trestný čin směřuje.²⁹ Nutno podotknout, že objekt dále rozdělujeme na objekt primární a sekundární.³⁰ Pro tuto diplomovou práci však takto hluboké rozdělení není důležité, neboť stěžejním znakem bude typový znak subjektivní stránky. Pro správnou kvalifikaci trestného činu je nejdůležitější objekt individuální. Při pojednání o objektu trestného činu je důležité uvést, že některé trestné činy mohou mít i více objektů. Tyto objekty mohou být vyjádřeny kumulativně či alternativně. V případě, kdy je objekt vyjádřen kumulativně, musí pachatel zasáhnout oba tyto objekty současně, kdežto u objektů vyjádřených alternativně postačí, pokud pachatel zasáhne alespoň jeden.³¹

2.3 Objektivní stránka

Objektivní stránku trestného činu jako jeden z obligatorních znaků skutkové podstaty si v této práci stejně jako objekt trestného činu dovolím rozebrat pouze zevrubně, neboť její důkladný popis není cílem této práce. Na rozdíl od objektu trestného činu se však u objektivní stránky zastavím o trochu podrobněji, a to z důvodu úzké souvislosti se subjektivní stránkou trestného činu. Objektivní stránka je zjednodušeně to, co můžeme pozorovat navenek. Jinak řečeno - objektivní stránka nám udává, jakým způsobem lze spáchat trestný čin a jaký je následek. Jak prof. Jelínek, tak prof. Šámal shodně uvádějí, že objektivní stránka trestného činu charakterizuje

²⁷ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 162-164

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 98

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 98

³¹ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 176

způsob jeho spáchání a následek³², shodně pak i ostatní autoři. Například prof. Kratochvíl uvádí, že „objektivní stránka charakterizuje trestný čin z jeho vnějšího pohledu“. ³³ Autoři se také shodují na tom, že podobně, jako má skutková podstata své obligatorní (typové) znaky, tak i objektivní stránka trestného činu je tvořena znaky obligatorními a fakultativními. Pro znaky objektivní stránky přitom platí stejná pravidla jako pro znaky skutkové podstaty, tedy obligatorní jsou přítomny vždy, zatímco fakultativní znaky objektivní stránky přítomny být nemusí. Jsou-li však přítomny, musí být naplněny.

2.3.1 Obligatorní znaky objektivní stránky

Stejně jako v předešlém odstavci I, na rozdělení objektivních znaků se shodují jak uvedení autoři, tak i obecně jurisprudence. Obligatorní znaky objektivní stránky jsou tři, přičemž chybí-li některý z nich, nemůže být objektivní stránka trestného činu naplněna.

- a) Jednání
- b) Následek
- c) Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem

2.3.2 Jednání

Jednání je projev vůle pozorovatelný ve vnějším světě a má dvě složky, jednak složku volní (vůle pachatele), jež je složkou vnitřní, a dále složku vnější, kterou je samotný projev vnitřní složky navenek. V případě, že chybí vůle, kupříkladu je subjekt donucen fyzicky k jednání (tzv. *vis absoluta*), nelze na takové jednání pohlížet jako na trestněprávně relevantní. Stejný případ nastává, je-li u předmětné osoby přítomna vůle, avšak není dostatečně dle trestního práva projevována. Prof. Jelínek ve své knize používá pojem jednota fyzické a psychické stránky jednání.³⁴ Jednání může být jak samotné konání, například výstřel ze zbraně, tak i opomenutí. Stejně tak může být jednání jak úmyslné, tak nedbalostí, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o konání či opomenutí. Jednání, které je projevováno navenek, úzce souvisí i se subjektivní stránkou, neboť ta je v jednání jako takovém zahrnuta, viz níže.

2.3.3 Následek

Druhým obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu je následek. Následek však musíme odlišovat od pojmu účinek. Následek má spojitost s objektem trestného činu, kdy jej přímo zasahuje. Například u trestného činu vraždy je následkem usmrcení, neboť individuálním objektem je v tomto případě ochrana lidského života. Naproti tomu účinek bude změna na hmotném předmětu útoku. V případě již uváděné vraždy to bude tedy konkrétní smrt jedince. Hmotný

³² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 123, JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 179

³³ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 249

³⁴ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 180

předmět útoku mají pouze některé trestné činy, proto hmotný předmět útoku bude fakultativním znakem objektivní stránky. Následkem trestného činu může být někdy porucha nebo ohrožení objektu trestného činu. Z tohoto důvodu se trestněprávní nauka shoduje na tom, že trestné činy dělíme také dle druhu následku na poruchové a ohrožovací. Samotný následek pak dělíme na následek, těžší následek, škodlivý následek, zvláště těžký a těžko napravitelný následek. Popisu jednotlivých druhů následku se v této práci zabývat nebudu, neboť nejsou pro samotnou práci stěžejní.

2.3.4 Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem

Kauzální nexus, jinak řečeno příčinný vztah (souvislost) mezi jednáním a následkem, je třetím obligatorním znakem a jeho zkoumání je stěžejní pro určení, zda byla naplněna objektivní stránka trestného činu. Základním předpokladem kauzálního nexu je teorie *conditio sine qua non*, neboli teorie podmínky. Ta vychází z toho, že každý následek má příčinu v jednání (komisivní/omisivní), bez kterého by následek buď vůbec nenastal, nebo nenastal způsobem, kterým nastal.³⁵

2.4 Subjekt trestného činu

Pachatel jako subjekt trestného činu je obligatorním znakem skutkové podstaty. Odpověď na otázku, kdo je pachatelem trestného činu, nalezneme v ust. § 22, který uvádí, že „*Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*“ Dále také zákon pamatuje na situaci, kdy někdo použije ke spáchání trestného činu osobu, která není z taxativních důvodů odpovědná, a to v odstavci druhém tohoto ustanovení. Se samotnou definicí uvedenou v zákoně si však nevystačíme, neboť kromě toho, že pachatel musí naplnit skutkovou podstatu, musí naplnit také jiná kritéria, jež jsou nutná pro konstatování, že subjekt je pachatelem trestného činu.

Předtím, než se dostaneme k oněm znakům, které musí být naplněny, abychom o subjektu hovořili jako o pachateli trestného činu, musíme si také říci, že zákon vychází ze zásady individuální odpovědnosti fyzických osob, s kterou souvisí také zásada odpovědnosti za zavinění. To ovšem neznamená, že trestně odpovědná může být pouze fyzická osoba.³⁶ Novým zákonem ze dne 1. 1. 2012 se po vzoru západoevropských zemí připojila také trestní odpovědnost osob právnických, která je však uplatňována kumulativně s trestní odpovědností fyzické osoby.³⁷ Zákonná úprava trestní odpovědnosti právnických osob byla přijata mimo trestní zákoník, a to zákonem č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

³⁵ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 138 a 139

³⁶ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 200 - 202

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 150

V prvním odstavci jsme se zabývali otázkou, kdo je pachatelem trestného činu, kdy kromě naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu musí subjekt splňovat také jiná kritéria (obligatorní znaky). Těmito jsou obecné znaky trestného činu, tedy věk, přičetnost a dále také rozumová a mravní vyspělost, jde-li o mladistvého. Co se týká věku, ten zákon stanoví na hranici 15 let. Tedy dovršením 15. roku je člověk trestně odpovědný, avšak ne zcela, neboť od patnáctého roku věku je odpovědný pouze částečně, a to jako mladistvý. Plně trestně odpovědným se člověk stává až dosažením osmnáctého roku.³⁸ Dalším kritériem je přičetnost pachatele. Zákon nám neříká, co je přičetnost, ale přímo stanoví, co je to nepřičetnost, a to v ust. § 26 trestního zákona.³⁹ Prof. Jelínek k přičetnosti uvádí, že jí rozumíme způsobilost být pachatelem trestného činu, závisí-li na duševních schopnostech pachatele. Přičetnost má dvě složky, a to volní a rozpoznávací, přičemž alespoň jedna z nich musí být zcela vymizelá, máme-li uznat, že subjekt byl v době spáchání trestného činu nepřičetným.⁴⁰ Absence alespoň jedné ze složek musí být navíc duševní poruchou. K těmto obecným znakům navíc řadíme rozumovou a mravní vyspělost, kterou jako třetí znak pro mladistvé stanovuje zákon v ust. § 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ta se od obecné přičetnosti, která platí i pro mladistvé, liší tím, že nemusí být způsobena duševní poruchou.⁴¹

Pokud hovoříme o pojmu pachatel trestného činu jako subjekt, musíme tento pojem odlišovat od pojmu osoby pachatele. Pachatel jako subjekt trestného činu je definován u fyzické osoby jako někdo, kdo splnil podmínku věku a je přičetný. U právnické osoby je poté rozhodujícím kritériem přičitatelnost. Pokud mluvíme o osobě pachatele, ta je charakterizována vlastnostmi, jež se bezprostředně vztahují k osobnosti jako polehčující okolnosti vztahující se k osobě pachatele či okolnosti přitěžující.⁴² Subjektem trestného činu se tedy rozumí fyzická nebo právnická osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty, a musíme jej chápat jako pachatele z pohledu viny, zatímco osobnost pachatele z pohledu trestní sankce.⁴³

Dále je nutné si uvědomit, že je pravdou, že většinu trestných činů může spáchat kdokoliv, avšak u některých trestných činů je tomu jinak. Ve většině případů tedy jakákoliv fyzická nebo právnická osoba za předpokladu, že je trestně odpovědná. V takovém případě hovoříme o obecném subjektu. Trestní právo zná ale také pojmy konkrétní a speciální subjekt, kterými jsou:

- tzv. konkrétní subjekt – u něj je vyžadována zvláštní vlastnost,
- tzv. speciální subjekt – u něj trestný čin vyžaduje zvláštní způsobilost.

³⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

³⁹ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 200 - 208

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 159

⁴² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 156

⁴³ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 219

Podle toho, zda je zvláštnost subjektu vyjádřena v základní skutkové podstatě nebo je znakem privilegované či kvalifikované skutkové podstaty, rozlišujeme na zvláštní trestné činy pravé a nepravé.⁴⁴

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 174 a 175

3 Subjektivní stránka trestného činu

Posledním obligatorním znakem skutkové podstaty je subjektivní stránka trestného činu, která je také předmětem této diplomové práce, proto jejímu teoretickému rozboru bude věnována větší část. Víceméně všichni autoři se shodně vyjadřují k tomu, že subjektivní stránka trestného činu je psychický stav pachatele ve vztahu k trestnému činu.

3.1 Zavinění

Základním pojmem, s kterým trestní nauka operuje, je zavinění. Zavinění je obligatorní znakem subjektivní stránky, ke kterému mohou přistoupit také znaky fakultativní. Těmi budou zejména cíl, pohnutka a záměr. Kromě již zmiňovaného označení zavinění se někdy používá výrazu vina. Výraz vina však označuje něco jiného než zavinění. Pokud jsme si řekli, že zavinění vyjadřuje psychický vztah pachatele k trestnému činu, tak vina je výrazem, který označuje skutečnost, že určitá osoba je trestně odpovědná za spáchaný trestný čin. Tento pojem je tedy spíše používán v rámci trestního práva procesního.⁴⁵ S pojmem zavinění neoddělitelně souvisí také zásada odpovědnosti za zavinění. Zásadu odpovědnosti za zavinění označuje prof. Šámal ve své publikaci jako princip odpovědnosti za zavinění.⁴⁶ Toto označení je však nepřesné, neboť rozdíl mezi zásadou a principem tkví v tom, že zásady jsou odvětvové, zatímco princip je vlastní celému právnímu řádu. Pravdou však je, že odpovědnost za zavinění, stejně jako ono zavinění, nepoužívá pouze trestní právo. Zavinění a odpovědnost za zavinění nalezneme také kupříkladu v právu občanské. Zejména se samotné zavinění řeší při náhradě škody.⁴⁷

České trestní právo zná bipartici zavinění. Zavinění dělíme na úmysl (*dolus*) a nedbalost (*culpa*). Úmysl je vyšším stupněm viny, neboť jednající zcela vědomě porušil zákon. Shodně k tomuto i prof. Průša ve své učebnici⁴⁸. Bipartice zavinění není jediným možným řešením. Prof. Jelínek ve své učebnici uvádí návrh prof. Mířičky, který volal po tripartici. V jeho podání bychom nerozlišovali pouze úmysl a nedbalost, ale úmysl, vinu vědomou a nedbalost. Rozdíl mezi úmyslem a vinou vědomou je *de facto* ten, že u úmyslu byl výsledek účelem jednání, kdežto u viny vědomé pachatel věděl, že výsledek nastane, avšak výsledek nebyl účelem jednání. Dnešní trestně právní nauka se s tímto vypořádala poněkud odlišně, i když ne tak vzdáleně, viz níže.⁴⁹

Zavinění zahrnuje dvě složky, kterými jsou složka vědění (intelektuální složka) a složka volní. Složka vědění zahrnuje představu jednajícího o dění a následcích. Jinak řečeno je to představa pachatele v jeho hlavě o tom, co se chystá udělat. Tuto představu si pachatel utváří nejen pomocí

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 179

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 179

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní*. Díl všeobecný. Praha: Všehrad, 1912, s. 86

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 225

smyslových orgánů, ale také zkušeností a vědomostí. Kupříkladu zloděj, který odcizí jiné osobě tašku, si zhruba dokáže představit, co takovým činem získá.⁵⁰ Prof. Šámal k tomuto trefně dodává, že lidská psychika je řízena různými faktory, jako jsou city, představy, obrazovost, myšlení, vnímání a vůle. Člověk si po celou dobu svého života klade různé cíle, které si vybírá na základě svých vlastních preferencí. Tyto cíle jsou jednak určovány povahou člověka, jeho charakterem, mírou cílevědomosti a citů, které ovlivňují jeho rozhodování a určují prioritu jednotlivých cílů. Z pohledu trestního práva nás však zajímají jen ty myšlenkové pochody, které vypovídají o vztahu pachatele ke spáchanému trestnému činu.⁵¹ Cíle pachatele, kterých chce dosáhnout, označujeme jako jeho motiv. Motivy si člověk může uvědomovat, ale také nemusí. Mezi vědomými a nevědomými motivy není hranice přesně stanovena. Někdy si pachatel může motiv uvědomovat pouze ve zkomolené podobě.

Složka volní vyjadřuje vůli pachatele svým jednáním vyvolat chtěný následek. Tyto dvě složky jsou velice blízce spjaty. U složky vědění si pachatel představuje svůj cíl, čeho chce dosáhnout a složka volní vyjadřuje kladný vztah pachatele k tomuto motivu. Jde tedy o chtění či srozumění pachatele s následkem.⁵² K tomuto prof. Kratochvíl ve své publikaci uvádí, že „*Volní složka zavinění znamená o vůli pachatele opřenu jeho zaměřenost na skutečnosti trestněprávně relevantní. Je nepřijatelné ji ztotožňovat vnitřní, tj. „volní“ složkou jednání v trestněprávním smyslu, ani se schopností určovací, ovládací, jak se o ni hovoří v souvislosti s pojmem přičetnosti (nepřičetnosti), nebo rozumovou a mravní vyspělostí mladistvého. Takový přístup by vedl k závěrům typu: každé jednání ve smyslu právním je zaviněné, protože má volní složku*“⁵³. Všichni významní autoři, stejně jako dostupné komentáře, se shodují na tom, že složka volní je psychickým stavem pachatele k následku v podobě chtění nebo srozumění. Tedy aby bylo naplněno zavinění, musí mít pachatel určitou alespoň obecnou představu o objektivních skutečnostech a musí chtít, aby tyto skutečnosti nastaly nebo s nimi musí být alespoň srozuměn. Toliko k úmyslu, avšak u nedbalosti zaznamenáváme významnou odchylku, viz níže. Toto vnímání není nikterak nové, vždyť už prof. Kallab ve své publikaci trestního práva z roku 1935 říká, že „*'vinou' označujeme nehodnotný úsudek o psychických pachatelových stavech, jež se projevíly v činu*“⁵⁴ Prof. Kallab ve své publikaci také nerozlišuje vinu od pojmu zavinění. Lze tedy vycházet z toho, že pojem zavinění prof. Kallab neodlišoval od pojmu vina, nýbrž vinou myslel zavinění. Poukazuje zejména na to, že tak jak dnes

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 224

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 181

⁵² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 174 a 175

⁵³ KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 168

⁵⁴ KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Obecná i zvláštní část.* Praha, vydavatelství Melantricha a.s., 1935, 45 s.

chápeme vinu z procesně právního hlediska, viz výše, je zbytečné, neboť tomuto odpovídá výraz zločin, rozuměno vina-trest.⁵⁵

K trestní odpovědnosti je nutné, aby si pachatel nejen čin představil, chtěl jej dosáhnout, nebo s ním byl srozuměn, ale také aby nějak konal. Toto plyne jak z čl. 15 listiny základních práv a svobod, tak z prostého faktu, že pokud člověk svoji myšlenku neprojeví na venek, nelze ji zjistit, a logicky za ni nemůže být ani trestán. Svoboda myšlení je záležitostí jednotlivce a je výsledkem myšlenkového pochodu. Je také jedním ze základních práv, jež je neomezitelné, a to zejména z důvodů popsaných výše. Představme si, že si někdo udělá představu o tom, že osoba sedící předním má u sebe určitý obnos peněz a ty by rád získal, vlastně to chce a je to jeho primárním cílem nebo to jeho primárním cílem být nemusí. Tak či onak máme splněnu jak složku vědění, tak složku volní. Do chvíle, než pachatel tuto myšlenku projeví ve vnějším světě, tedy vstane a pokusí se ať už úspěšně či neúspěšně peníze odcizit, nelze jej za tuto myšlenku neprojevenou trestat.⁵⁶

Rozdělení zavinění na složku vědění a složku volní je zcela zásadní. Pomocí složky volní rozlišujeme mezi úmyslem a nedbalostí. V případě úmyslu je nutné, aby byla přítomna jak složka vědění, tak složka volní, zatímco u nedbalosti bude složka volní absentovat. Rozdílně se k tomuto staví Kratochvíl, který se domnívá, že volní složka bude přítomná i vědomé nedbalosti, kdy tato bude vyjádřena záporným znaménkem v podobě nechtění. Nakonec složku volní dovozuje i u nedbalosti nevědomé.

3.1.1 Obsah zavinění

V zásadě platí, že zavinění pachatele se musí vztahovat na všechny skutečnosti, které jsou znakem skutkové podstaty. Pokud však jsou znakem skutkové podstaty objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka, je logické, že zavinění se vztahuje na všechny tyto znaky vyjma subjektivní stránky trestného činu. Přičemž postačí, aby se zavinění vztahovalo pouze na relevantní fakta případu, jež tyto znaky naplňují. Toto samozřejmě platí jak pro skutkové podstaty základní, tak kvalifikované. Hovoříme-li o tom, že se zavinění vztahuje pouze skutečnosti faktické povahy, je tím myšleno, že po pachateli není vyžadováno, aby se jeho zavinění vztahovalo i na znalost okolností právní povahy. Odborná literatura uvádí příklad, kdy pachatel trestného činu sice neví, že krade věc, jejíž cena překročí cenu 5.000 Kč, a která je výkladovým ustanovením § 138 kvalifikována jako nikoli nepatrná, ale postačí, pokud ví, že věc, kterou odcizil, má určitou hodnotu.⁵⁷ Zavinění se nemusí vztahovat taktéž na protiprávnost činu, kdy se pachatel nemůže zprostit trestní odpovědnosti tím, že by tvrdil, že nevěděl, že jeho čin je trestný, neboť zákon

⁵⁵ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Obecná i zvláštní část*, Praha: vydavatelství Melantrich a.s., 1935, s. 45

⁵⁶ KLÍMA, Karel. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. Vydání: Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 1081

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 183

vychází ze zásady, že neznalost zákona neomlouvá. V případě, že skutková podstata obsahuje normativní znak, kupříkladu „cizí věc“ apod., vyžaduje se, aby zavinění pachatele pokrylo i tento normativní znak. Přitom postačí alespoň laická představa pachatele o této skutečnosti. Tedy pokud ví, že věc, kterou odcizil, nebyla jeho, nemusí znát přesný právní výklad cizí věci a nemůže se toho ani dovolat.⁵⁸

Zajímavou otázkou je pak, nakolik musí být zaviněním krytý i samotný objekt trestného činu. Již v úvodu bylo řečeno, že zavinění se musí vztahovat na všechny znaky skutkové podstaty s výjimkou samotné subjektivní stránky. To ovšem neplatí bezvýjimečně, ne ve všech skutkových podstatách je objekt výslovně vyjádřen a v takových případech postačí, pokud znal pachatel ostatní znaky ve skutkové podstatě uvedené, z nichž lze objekt vyvodit. V případě, že je však objekt přímo skutkovou podstatou vyjádřen, musí zavinění překrývat i tuto vědomost.⁵⁹ Na tomto se shoduje podstatná část jurisprudence.

Již v kapitole věnované trestnému činu jsme se zabývali otázkou, zda je pojetí trestného činu v českém trestním právu formální, či formálně-materiální. Tato otázka se ze začátku mohla jevit jako čistě teoretická bez jejího vlivu na aplikaci trestně právních norem, avšak není tomu tak. Pojetí trestného činu bude mít následky na rozsah zavinění, neboli na to, jaké skutečnosti musí zaviněním pokryty. Pokud bychom řekli, že pojetí trestného činu je v českém trestním právu formální, nemuselo by zavinění pokrývat i materiální stránku trestného činu. Pachatel by si tedy nemusel uvědomovat společenskou nebezpečnost svého jednání. Při pojetí trestného činu jako formálně-materiálního však odpověď není toliko jednoznačná. Vzhledem ke skutečnosti, že např. prof. Jelínek ve své učebnici shodně i s prof. Šámalem vycházejí z pojetí trestného činu čistě formálního, zcela logicky pak dovozují, že zavinění se na škodlivost trestného činu vztahovat nemusí. Je však pravdou, že i prof. Jelínek uvádí, že zavinění se sice nemusí vztahovat na společenskou škodlivost, ale musí se vztahovat na ostatní skutkové okolnosti, z nichž mohl pachatel úsudek o škodlivosti učinit.⁶⁰ S odkazem na skutečnost, že se více přikláním k pojetí trestného činu formálně materiálnímu, z důvodů uvedených výše, nemohu se s prezentovaným názorem ztotožnit. V tomto směru již citovaný prof. Kratochvíl ve své publikaci dochází k závěru, že jsou dvě možnosti, jak na zavinění v tomto případě pohlížet. Dle prvního názoru, ke kterému se autor jednoznačně přiklání, lze zvolit pro tento problém tzv. nulové řešení, kdy není vyžadováno, aby se zavinění vztahovalo na samotnou materiální stránku, ale postačí, pokud se vztahuje na skutečnosti, o něž se úsudek o materiální stránce a její míře opírá. I když se autor přiklání k prvnímu

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 216 (§ 15 Trestního zákoníku)

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 227

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 229

prezentovanému přístupu, nabízí také pohled druhý, kdy tento opírá zejména o § 26 (I'Z) a § 5 odst. 1 ZSM. Zmíněný § 26 (I'Z) se věnuje nepřičetnosti a tento přístup vychází z toho, že pachatel je schopen skutečnosti nejen vnímat, ale také rozpoznat, tedy je schopen hodnotit i protiprávnost svého jednání. Samotná nepřičetnost pachatele je situace, kdy pachatel není pro svou duševní poruchu schopen rozeznat, že jeho jednání je protiprávní nebo nemůže své jednání ovládnout. Neschopnost rozpoznat protiprávnost jednání nebo se ovládnout, musí být způsobena duševní poruchou. Přitom musí jít o úplnou absenci jedné ze dvou těchto složek, tedy pachatel má zcela vymizelou schopnost rozpoznávací, nebo ovládací a absence jedné ze dvou složek musí být způsobená právě duševní poruchou. Nepostačí, pokud je u pachatele pouze zjištěna duševní porucha.⁶¹ Z hlediska přičetnosti tedy nestačí, aby pachatel materiální stránku pouze vnímal, ale aby ji také alespoň v minimální míře rozpoznal neboli hodnotil. K tomuto dochází autor s poukazem na skutečnost, že jestliže vyžadujeme při rozhodnutí o pachatelově přičetnosti, či nepřičetnosti, aby tento protiprávnost nejen vnímal, ale alespoň minimálně hodnotil, bylo by nelogické nechtít po pachateli to stejné u materiální stránky.⁶² Osobně se přikláním k druhému řešení, a to s odkazem na skutečnost, že téměř každý je schopen rozpoznat, zda je jeho jednání škodlivé, či nikoliv. K tomu si dovoluji odkázat na skutečnost, že i samotnou protiprávnost hodnotíme s ohledem na celý právní řád. Kupříkladu i samotný občanský zákoník ve svém § 4 odst. 1 uvádí: „*Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.*“⁶³ I z tohoto ustanovení plyne, že zákonodárce každého člověka, jež není nikterak omezen ve svéprávnosti, označuje za osobu průměrného rozumu. Byť samotná omezená svéprávnost způsobená duševní poruchou není sama o sobě důvodem pro konstatování o nepřičetnosti pachatele, lze z tohoto ustanovení zcela jasně odvodit, že zákonodárce u subjektů práva předpokládá určité minimální vlastnosti. Stejně tak i trestní právo požaduje s odkazem na zásadu, že neznalost zákona neomlouvá, určitou míru znalosti práva, kterou u každého předpokládá. Samotná protiprávnost v sobě pak odráží i onu materiální stránku, neboť zákonodárce jakožto zákonodárce racionální reaguje právní normou na společenské fenomény, tendence a jevy, jež jsou pro společnost nebezpečné, či naopak chtěné. Jinak řečeno - samotná materiální stránka trestného činu se v oné protiprávnosti zrcadlí a každý o ní musí mít alespoň minimální představu. Tím však nijak nerozporuji výše uvedené formálně materiální pojetí trestného činu, ke kterému jsem se přiklonil již výše. Byť zde poukazuji na skutečnost, že racionální zákonodárce společenskou škodlivost zrcadlí v samotné právní normě,

⁶¹ JELÍNEK Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 55 (§ 26 Trestního zákona)

⁶² KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 285

⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

stále poukazuji na výše uvedené, ohledně zásady subsidiarity trestní represe viz výše. Mnou prezentované řešení má však jisté trhliny, jichž jsem si vědom. Kupříkladu cizinec pocházející ze zcela odlišného právního i kulturního prostředí může mít zcela rozdílnou představu o tom, co je pro společnost škodlivé a nebezpečné. Nejspíše nebudeme v takovém případě hovořit o nejzávažnějších trestných činech, kterým je například zvláště závažný zločin vraždy dle ust. § 140 (T'Z), kde mám za to, že jeho společenskou škodlivost musí vnímat každý. Problém však může nastat v případech pohlavního zneužití či znásilnění. Kupříkladu v zemích, jejichž základní normou není ústava, ale třeba Korán, se může nahlížení na společenskou škodlivost uváděných trestných činů podstatně lišit. V takovém případě mám ovšem za to, že je povinností každého subjektu práva, jež pochází z odlišného právního i kulturního prostředí, se s takovým vnímáním při vstupu na území seznámit.

Lze tedy doplnit, že zavinění se kromě jiného musí vztahovat také na materiální stránku trestného činu. To je samozřejmě v přímém rozporu s názorem, jež zastává většina odborné veřejnosti v čele s prof. Jelínkem a prof. Šámalem. Osobně se však, jak jsem již výše uvedl, přikláním k tomu názoru, že zavinění se musí vztahovat i na společenskou škodlivost.

Již v souvislosti s odpovědí na otázku, zda se zavinění jakožto obligatorní znak subjektivní stránky trestného činu musí vztahovat i na materiální stránku trestného činu, jsme se dotkli otázky přičetnosti. V tomto ohledu je nutné poznamenat, že o zavinění nelze hovořit u osob nepřičetných. To zejména proto, že jak již bylo výše poznamenáno, u nepřičetného chybí buď složka rozpoznávací, kdy subjekt není schopen vůbec rozeznat protiprávnost svého jednání, ani jeho společenskou škodlivost, a z tohoto důvodu nelze hovořit ani o nejnižší formě zavinění, kterou je nedbalost nevědomá. V druhém případě chybí schopnost ovládací, kdy nelze hovořit o svobodě vůle. V souvislosti s nepřičetností je však nutno poukázat také na skutečnost, že ne vždy, kdy pachatel má jednu ze složek absolutně vymizelou, hovoříme o nepřičetnosti. Výjimku tvoří případy tzv. *actio libera in causa dolosa* i *culpasa*, což jsou například případy, kdy pachatel užije návykovou látku (orálně, intravenózně apod.), a to v úmyslu dostat se do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchat trestný čin.

Zavinění je stejně jako všechny znaky skutkové podstaty předmětem dokazování. Tedy závěr o tom, zda je skutek zaviněný či nikoliv, stejně tak o jaký stupeň zavinění se jedná, musí být prokázáný, tedy musí být zjištěný na základě dokazování. Zde však vzniká problém. Prokázat vnitřní život pachatele je otázkou vskutku nesnadnou. Ve většině případů lze prokázat pouze nepřímou z jiných objektivních okolností. Při zjišťování, zda je skutek zaviněný či nikoliv, nelze dojít k alternativním závěrům a orgán činný v trestním řízení tedy musí vždy dojít k závěru, zda je skutek zaviněný a o jakou formu zavinění se v daném případě jedná. V případě, že by orgán činný

v trestním řízení k takovému závěru nedošel, nebylo by možné takový skutek ani kvalifikovat. Pokud nestanovíme přesně, zda se jedná u daného skutku o nedbalost či úmysl, nelze dojít k závěru o tom, že byl spáchán konkrétní trestný čin, za který bude pachatel trestně odpovědný.⁶⁴

3.2 Úmysl

První formou zavinění, kterou trestní zákoník adresátu normy v TZ představuje, je úmysl (*dolus*). Úmysl dle jeho intenzity dělíme na úmysl přímý a nepřímý. Přímý úmysl je vyšším stupněm zavinění, jež se liší od úmyslu nepřímého zejména tím, že při přímém úmyslu pachatel ví, že poruší nebo ohrozí nebo může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem (objekt) a chce takové porušení nebo ohrožení způsobit, kdežto u úmyslu nepřímého je pachatel s možností porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem pouze srozuměn. Srozuměním pak rozumíme situaci, kdy pachatel nepočítá s žádnou okolností, která by mohla následku, jež pachatel vnímá jako možný, zabránit. Dále se srozuměním dle ust. § 15 odst. 2 (TZ) rozumí také smíření pachatele s tím, že je jeho jednání bude vést k tomu, že způsobem uvedeném v zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem.⁶⁵ Při takto formulovaném úmyslu docházíme nutně k otázce, co přesně znamená, že pachatel věděl, že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákonem. Kalláb k tomu dodává, že pachatel pracuje s různými informacemi a vlastními zkušenostmi, ze kterých vyvozuje stupeň pravděpodobnosti, s jakým následku může dosáhnout či nikoliv. Představa o výsledku může být více či méně jasná a pravděpodobnost, že výsledek nastane, může být různého stupně od jistoty až k domněnce. Podle Kallába postačí, pokud si pachatel výsledek představoval jako pravděpodobný a pro něj se rozhodl (dal mu před jinými přednost). Stejně jako dnešní trestněprávní nauka, i Kalláb činil rozdíl mezi úmyslem přímým a nepřímým v tom, že u úmyslu přímého nejen že si pachatel ono porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem představí, ale také jej chce, kdežto při úmyslu nepřímém si jej představí, ale přímo jej nechce. Pro případ, že se tak stane, takový následek dopředu schválí (myšleno při svém myšlenkovém hodnocení).⁶⁶ K samotné pravděpodobnosti, s jakou pachatel vnímá následek jako možný, Kratochvíl dělí na soud apodiktický (následek se jeví v představě pachatele jako absolutně jistý), asertorický (prostá, nikoliv absolutní jistota) a problematický (prostý soud - nejistota následku, spíše možnost a pravděpodobnost). Kratochvíl dochází k tomu, že v případě úmyslu přímého je možné, aby představová složka pachatele o možnosti vzniku následku byla vyplněna kterýmkoliv ze stupňů soudů, ať už soudem apodiktickým, asertorickým nebo prostým. Důležité však je, aby složka volní měla vždy podobu

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 231-232

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 233

⁶⁶ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Obecná i zvláštní část*. Praha: vydavatelství Melantricha a.s., 1935, 47-48 s.

chtění. Tímto se úmysl přímý odlišuje od úmyslu nepřímého, kdy představová složka u pachatele může mít podobu pouze soudu asertonického, či problematického⁶⁷. To je naprosto logické, neboť pokud by představovou složku vyplňoval soud apodiktický, nebylo by možné hovořit o tom, že volní složka byla jiného stupně nežli chtění.⁶⁸ Dalším, čím se liší úmysl nepřímý od úmyslu přímého, je právě také stupeň volní složky, kdy u úmyslu nepřímého, tak jak je uveden v ust. § 15 odst. 1 písm. b) TZ, hovoříme o stupni nižším, než je právě zmíněné chtění. Nižším stupněm je tedy srozumění pachatele. Srozumění pak definuje ust. § 15 ve svém odst. 2, kdy říká, že „srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo obrozit zájem chráněný trestním zákonem“. Jak prof. Šámal, tak prof. Jelínek shodně ke srozumění uvádějí, že srozumění má být vykládáno v tom směru, že pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by následku, který si pachatel představoval jako možný, mohla zabránit. Shodně také autoři docházejí k tomu, že srozumění také odpovídá kladnému vztahu pachatele ke způsobenému následku.⁶⁹ Většinový názor, který jak v praxi, tak jurisprudenci přetrvává, je takový, že nejen, že úmysl nepřímý koliduje na jedné straně s úmyslem přímým, ale také s vědomou nedbalostí na straně druhé. Vzhledem k tomu, že v systému českého trestního práva postačí pro odpovědnost za úmyslný trestný čin úmysl nepřímý, mimo případů, kde je úmysl přímý součástí samotné dispozice zvláštní skutkové podstaty, lze říci, že tíživějším problémem je rozlišení nepřímého úmyslu a vědomé nedbalosti, viz níže.

Vedle toho také zákon o složce představové hovoří pouze v souvislosti s úmyslem nepřímým, avšak to neznamená, že u přímého úmyslu tato složka nemusí být zastoupena, ba naopak. Pokud pachatel něco přímo chce, musí mít také jistou představu o tom, co chce. Samo chtění jakožto volní složka je tak neoddělitelně spjata se složkou představovou.

Velice podobnou úpravu zná také slovenský Trestní zákon, který však na rozdíl od českého trestního zákoníku nedefinuje srozumění, a tak výklad urozučení (srozumění) ponechává na právní teorii. Odchytku lze najít také u nedbalosti, kdy slovenský trestní zákon nezná pojem hrubá nedbalost.⁷⁰

Samotná teorie *de facto* kopíruje českou trestněprávní nauku a vychází z toho, že nepřímé srozumění znamená, že pachatel věděl a byl „urozumen“. Slovenská trestněprávní nauka pak hovoří o tom, že u úmyslu nepřímého není přímým cílem pachatele způsobit trestně právní

⁶⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 289

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 189 Nutno říci, že na rozdíl od prof. Kratochvíla, prof. Šámal ve své učebnici pokládá za nejdůležitější rozpor nikoli složku představovou, nýbrž složku volní, kdy na druhou stranu sám dodává, že pokud pachatel vidí následek jako nutný, jedná se o úmysl přímý, čímž *de facto* potvrzuje to, co již prof. Kratochvíl ve své publikaci považuje za jeden z hlavních rozdílů.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 190

⁷⁰ Zákon č. 300/2005 Z.z., trestního zákona § 15 a 16

následek a jednání tedy sleduje jiný cíl, avšak pachatel nepočítá s žádnou konkrétní okolností, která by zabránila následku.⁷¹

3.3 Nedbalost

Další formou zavinění je nedbalost neboli culpa. I tuto formu zavinění, stejně jako úmysl (*dolus*), dělíme na dvě subkategorie, kterými jsou nedbalost vědomá a nedbalost nevědomá. Trestní zákoník rozdíl mezi oběma druhy nedbalosti činí v ust. § 16 odst. 1 TZ. Obecně lze nedbalost vymezit tak, že pachatel chce dosáhnout něčeho trestněprávně nezávadného, avšak zanedbáním povinné opatrnosti způsobí nezamýšlený trestněprávně relevantní následek. Pro oba druhy nedbalosti je typické, že chybí složka volní. Nedbale jedná pachatel, který nedodrжуje míru opatrnosti, ke které je povinen a podle svých možností schopen. Tedy nedbalostní jednání má dvě hlediska, a to hledisko objektivní (nedodržení opatrnosti, ke které je pachatel povinen) a subjektivní (je schopen dodržet opatrnost podle svých schopností).

Objektivní kritérium lze vymezit tak, že zákonodárce očekává od každého určitou míru opatrnosti, která je pro všechny zpravidla stejná. Pouze v určitých případech bude pro určité subjekty tato míra opatrnosti vyšší, zejména vykonávající-li činnost, při níž je vyžadována vyšší znalost. Tak tomu bude například u lékařů, řidičů z povolání, stavebních techniků a podobně. V případě takových povolání, kde je míra opatrnosti vyšší vzhledem k vykonávané činnosti, pak tato míra bude pro všechny příslušníky tohoto povolání stejná. Při stanovení rozsahu opatrnosti je nutné vycházet zejména ze zvláštních právních předpisů. Nikoli však pouze z nich, ale také z technických norem či zvláštních uznávaných pravidel, kterým je u lékařů postup *lege artis*. V lidském životě však nacházíme řadu situací, které nejsou upraveny zvláštními právními předpisy apod., jejichž pomocí bychom stanovili náležitou míru opatrnosti. V takových případech bude tedy nutné vycházet z uznávaných zásad rozumného člověka. Jinak řečeno - postačí, pokud je dodržena taková míra opatrnosti, která je stanovena či uznávána společností jako potřebná (dostatečná).⁷²

Subjektivní hledisko pak zohledňuje možnosti konkrétního subjektu v dané situaci. Je tedy nutné zkoumat jen kritérium objektivní, neboť při takovém přístupu bychom mohli v rámci hodnocení dojít ke zcela nepřiměřeným požadavkům v případě nestandardních situací, kdy se subjekt musí kupříkladu velmi rychle rozhodovat.⁷³ Subjektivní hledisko tedy doplňuje hledisko objektivní. Při určení, zda mohl pachatel dodržet subjektivní míru opatrnosti, musíme vycházet ze zkušeností pachatele, jeho věku a životních zkušenostech, inteligence, dosaženého vzdělání apod. Dále také musíme vycházet z okolností daného případu. K okolnostem případu je nutné přihlížet

⁷¹ ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon. Velký komentář*. 2 aktualizované vydání. Bratislava: eurokodex, 2015, s. 28

⁷² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 184 – 185 (§ 16 Trestního zákoníku)

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 238-239

nejen v případě, že jsou na pachateli nezávislé, ale i v případě, kdy jsou jím vyvolané. Takovými okolnostmi bude zejména viditelnost, povětrnostní podmínky, stav vozovky, mimořádný průběh události, čas, místo apod. Nedostatek subjektivního hlediska nelze spatřovat v tom, že pachatel, jenž zcela zřejmě neměl schopnosti, které jsou potřebné pro výkon určité činnosti, se do takové práce pustí. Zde bude nutné spatřovat nedbalost v tom, že se ujal úkolu, pro který neměl vhodné schopnosti.⁷⁴ V takovém případě mám však za to, že pachatel si musel svoji nekompetentnost alespoň uvědomovat. Shodně se k tomuto staví i prof. Jelínek, který uvádí jako předpoklad lehkomyšlnost.⁷⁵

Mezi samotným nedodržením povinné míry opatrnosti a následkem musí také existovat kauzální nexus. Samotné zavinění se tedy musí vztahovat na všechny znaky charakterizující objektivní stránku a pachatel musí mít o kauzálním průběhu alespoň hrubou představu. Musíme si tedy zároveň odpovědět na otázku, zda si pachatel měl a mohl představit, že se příčinný vztah může takto rozvinout. V případě, kdy pachatel, který dopravní nehodou způsobí druhému řidiči lehké zranění a ten následně z nepředvídatelných důvodů zemře, není možné, aby odpovídal za tento nepředstavitelný následek.⁷⁶ Taková argumentace obsahuje svoje *ratio*, neboť pokud by jurisprudence i praxe dospěla k názoru opačnému, *de facto* bychom se dostali do situace, kdy by lidé museli předpokládat úplně vše, což by vedlo ke zcela nechtěným jevům s těžkými dopady na ekonomii i jiné oblasti lidského života.

Již při výkladu o objektivním hledisku jsme dospěli k závěru, že při stanovení rozsahu opatrnosti je nutné vycházet zejména ze zvláštních právních předpisů apod. Kromě toho je však také nutné, aby přímo konkrétní norma sloužila k ochraně před takovým následkem, který pachatel způsobil (v právu pro takovou normu používáme pojem ochranná norma).

Důležité je tedy poukázat také na to, že v případě, kdy je možné spáchat trestný čin z nedbalosti, postačí, pokud jde o nedbalost nevědomou.⁷⁷ Kromě uvedené nedbalosti vědomé a nevědomé zná trestní zákoník také hrubou nedbalost, jež bude předmětem výkladu později.

3.3.1 Nedbalost vědomá

Nedbalost vědomá je podle zákonné dispozice taková nedbalost, kdy pachatel „*věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo obrožít zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo obrožení nezpůsobí*“. Jak plyne z definice vědomé nedbalosti, jež poskytuje TZ, u vědomé nedbalosti je přítomna složka představová (věděni) a složka volní

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 184 – 185 (§ 16 Trestního zákoníku)

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, 243 s.

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 185 – 186 (§ 16 Trestního zákoníku)

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 244

v podobě záporného znaménka, viz výše. Většina autorů se však shoduje na tom, že složka volní zde vůbec přítomna není, což pokládají za hlavní rozdíl mezi úmyslem a nedbalostí.⁷⁸ Kupříkladu prof. Jelínek ve svém komentáři přímo říká, že vůle pachatele u nedbalosti vůbec není. Je tomu ale opravdu tak? Pokud někdo ví, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem a přesto nějak jedná, neprojevuje snad do jisté míry svoji vůli? Odpovědí na otázku by mohla být vůle sama. Začněme u pojmu právní skutečnost, jež je v teorii právní velmi dobře znám. Právní skutečnosti jsou souhrnem skutečností buď závislých na lidské vůli, či na vůli nezávislé (právní události). K tomu dále rozeznáváme, zda jsou tyto v souladu s právem či nikoliv (skutečnosti aprobované a reprobované). Právní události jsou tedy specifické tím, že u nich chybí složka vůle. Naopak právní skutečnosti, jež jsou závislé na vůli, můžeme rozdělit do dvou podskupin, jednak na právní jednání a na konstitutivní rozhodnutí orgánů veřejné moci. Občanský zákoník vůli a její projev řadí mezi pojmové znaky právního jednání. Jestliže jsme si řekli, že většina odborné veřejnosti se shoduje na skutečnosti, že při nedbalosti chybí složka volní, je otázkou, jak vůli definovat. Aby bylo možné hovořit o právním jednání, je v první řadě nutné, aby jednání bylo projeveno navenek. Kromě samotného projevení navenek dále musí být jednání zaměřené k určitým právním následkům. To samozřejmě evokuje, že člověk, který právně jedná, musí svým jednáním chtít vyvolat určitý právní následek, avšak známe také termín normativního konsensu.⁷⁹ V případě nedbalosti vědomé, kdy si pachatel je schopen představit, že jeho jednání může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, lze dle mého názoru polemizovat nad tím, zda a v jaké míře je u něj vůle přítomna. Jsem toho názoru, že vůle zde přítomna je, neboť si pachatel uvědomuje možnost negativních následků svého jednání, avšak bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že k nechtěnému účinku nedojde. Jedná se dle mého názoru o podobný případ jako v případě přímého úmyslu, kdy složku vědění dovozujeme ze samotného chtění, viz výše. Tedy sice opačně, ale přeci, pokud si pachatel je schopen představit, musí projevit také určitou intenzitu chtění, byť zápornou. Stejně tak pokud říkáme, že srozumění v případě úmyslu nepřímého je nižší forma chtění, *de facto* můžeme říci, že spoléhání se bez přiměřených důvodů na to, že následek nenastane, je opakem chtění, jež je právě vyjádřen záporným znaménkem. Nelze však říci, že by vůle zcela absentovala, neboť i v případě, že pachatel nechce vyvolat účinek, jež se projeví v porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, i tak vyjadřuje svoji vůli. Tedy jedná nějak, i když ví, že jeho jednání může mít negativní následky. Rozdíl je tedy v tom, že vůle přímo nesměřuje ke způsobení závadného následku, jenž se projeví

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní právo hmotné. 8. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 187

⁷⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *K právnímu jednání dle občanského zákoníku* [online]. Právní prostor.cz 27. března 2015 [cit. 15. června 2017] dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/k-pravnimu-jednani-dle-obcanskeho-zakoniku>,

porušením či ohrožením zájmu chráněného trestním zákonem. Je zde však přítomna jistá vůle jednajícího. V tomto směru lze tedy moji argumentaci shrnout tak, že vůle přítomna je, avšak záporně, kdy lze z objektivních skutečností říci, že pachatelův postoj k možnosti porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem je záporný. Oproti tomu u úmyslu eventuálního bude srozumění mít podobu ve skrze kladného vztahu ke způsobení následku.⁸⁰ To se pak projeví přímo při rozlišení úmyslu nepřímého a vědomé nedbalosti. K tomuto se dostanu ve své práci později.

Toto lze ilustrovat na případu, jež ve své učebnici popisuje prof. Jelínek. Základem je situace, kdy řidič automobilu v noci vjede do jednosměrné ulice s předpokladem, že v danou noční hodinu žádné auto v protisměru nepotká. Náhodou však auto v protisměru potká a vozidla se střetnou. V takovém případě zcela jistě půjde o nedbalost, neboť i když si pachatel uvědomoval, že vjíždí do jednosměrné ulice a může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, stejně do ulice vjel. Jeho vůle tedy směřovala k porušení dopravních předpisů, avšak nesměřovala ke způsobení dopravní nehody a způsobení újmy na zdraví. Zde bude nutné z objektivních okolností zjistit, zda volní složka byla záporná či nikoliv a dle toho stanovit, o jaký stupeň zavinění se v daném případě bude jednat. Jsem toho názoru, že v případě, kdy by řidič byl místní a ulici dobře znal a například by věděl, že se v daném místě pohybuje větší počet vozidel, bylo by možné polemizovat i nad úmyslem eventuálním či hrubou nedbalostí. Byť jsem si vědom skutečnosti, že v takovém případě by bylo nutné prokázat, že pachatel měl ke způsobení následku kladný vztah v podobě srozumění, bylo by velice obtížné takovou skutečnost dokázat.

Již výše byla podrobně rozebrána složka volní a její (ne)absence u nedbalosti. V krátkosti je nutné vzpomenout i na samotnou představovou složku, kdy pro konstatování o vědomé nedbalosti nepostačí pouze závěr, že pachatel věděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, ale je nutné posoudit také ostatní okolnosti, z nichž bude možné učinit závěr, že bez přiměřených důvodů spoléhal, že tento následek nenastane.

Kromě nedbalosti vědomé a nedbalosti nevědomé zná TZ také nedbalost hrubou, kdy jde o vyšší intenzitu nedbalosti, a to ať už vědomé či nevědomé.

3.3.2 Nedbalost nevědomá

Nedbalost nevědomá je definována v ust. § 16 odst. 1 písm. b) trestního zákona. Jejím základem je, že pachatel nevěděl, že svým jednáním může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, avšak s přihlédnutím k jeho osobním poměrům to vědět měl a mohl. Klíčové je pak slovní spojení „*vědět měl a mohl*“. Je zde stanovena jak povinnost vědět, tak možnost vědět, přičemž obě složky musí být dány současně. Při posouzení je nutné vždy vycházet z okolností

⁸⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 290

případu a osobních poměrů pachatele. V případě, že přítomnost jedné z těchto složek je nedostatečná, má to za následek, že čin je nezaviněný.

3.3.3 Hrubá nedbalost

V českém trestním právu se setkáváme také s pojmem hrubá nedbalost. Hrubou nedbalost však nechápeme jako zvláštní formu nedbalosti. Stojí na stejných základech složky intelektuální i volní. Jde spíše o určitou kvalitu nedbalosti a vztahuje se k oběma vymezeným druhům. Jedná se o případy, kdy pachatel a jeho přístup jsou zřejmě bezohledné k zájmům chráněným trestním zákonem.⁸¹ Takovou vyšší intenzitu nedbalosti je nutné chápat jako postoj pachatele k požadavku náležité opatrnosti, která je charakterizována jako zřejmá bezohlednost.⁸² Je důležité si zdůraznit v souvislosti s hrubou nedbalostí, jak vykládat pojem zřejmá bezohlednost. Samotná trestněprávní nauka pojem "zřejmá" nikterak nevykládá. Pouze kupříkladu stanovuje, že v případě hrubé nedbalosti bude subjektivní kritérium převažovat.⁸³ Jsem toho názoru, že pojem zřejmá bezohlednost je nutné vykládat podobně jako v právu občanském pojem „zjevný rozpor s dobrými mravy“, který má za následek absolutní neplatnost právního jednání. Občanskoprávní nauka pak pojímá pojem zjevný tak, že jednání je ve zjevném rozporu, pokud optikou hypotetického okruhu subjektů, který představuje většinu společnosti, by většina z nich řekla, že toto jednání je zjevně v rozporu s dobrými mravy. Jinak řečeno - rozpor s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem je na první pohled zřejmý, očividný, jednoznačný.⁸⁴

3.4 Je potřeba rozlišovat mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí?

Již v pojednání o subjektivní stránce jsme se zabývali hlavními rozdíly mezi nepřímým úmyslem a vědomou nedbalostí. Jen pro rekapitulaci - tím nejzásadnějším rozdílem je absence volní složky u vědomé nedbalosti. Byť by se na první pohled mohlo zdát, že u úmyslu navíc chybí složka intelektuální, neboť o ní zákonodárce nehovoří, není tomu tak. Jak již bylo popsáno výše, jen stěží si lze představit, že by pachatel chtěl něco, co si není schopen představit.

Cílem této kapitoly je odpovědět si na otázku, zda je do budoucna nutné vědomou nedbalost a nepřímý úmysl vůbec rozlišovat a zda to opravdu má význam, zda by nebylo lepší, pokud by vědomá nedbalost vymizela z českého trestního práva. Čtenáře nevyhnutelně musí napadnout: Proč by někdo měl chtít vyřadit vědomou nedbalost? Jakkoliv se otázka může zdát

⁸¹ FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné. obecná část*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 59 a 60, shodně také ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní – obecná část*. Multimediální učební text. 4., dopl. A aktualiz. Vyd. Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 2015, s. 50

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 193

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 240 (§ 16 Trestního zákoníku)

⁸⁴ MELZER, Filip. In PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014, 721 s.

absurdní, jsem toho názoru, že v historii padly mnohem absurdnější otázky a koneckonců, ať už odpověď bude kladná či záporná, zatím jsem nenašel v dostupných materiálech jasnou odpověď z posledních let.

Otázku výše popsanou jsem si položil zejména z toho důvodu, že je pro mě jen těžko představitelné, že si je subjekt vědom toho, že může ohrozit nebo porušit zájem chráněný trestním právem, ale zároveň absentuje složka volní. Oponent by jistě podotkl: „*Představme si situaci, kdy řidič dopravního automobilu předjíždí jiný automobil, který zastavuje na přechodu pro chodce. Řidič předjíždějícího automobilu si je vědom, že může ohrozit nebo porušit zájem chráněný trestním zákonem, ale přesto se rozhodne, že automobil předjede. Následně srazí chodce. Je to tedy úmysl nepřímý?*“ Jsem toho názoru, že by být mohl. Jednalo by se samozřejmě o úmysl nepřímý. Byť úmysl předjíždějícího řidiče nebyl způsobit ublížení na zdraví chodci, musel si dle mého názoru být vědom takového rizika, a to i přesto, že počítal s tím, že se chodci stihne vyhnout. Byť se nabízí, že se zde spíše než úmysl nepřímý uplatní vědomá nedbalost, neboť pachatel počítal s tím, že se případnému chodci vyhne, případně že se chodec ze strachu vyhne jemu, mám za to, že lze uvažovat o zřejmé bezohlednosti pachatele. Ta však svědčí spíše o hrubé nedbalosti, která je s úmyslem nepřímým srovnatelná, viz níže. Takovou domněnku potvrzuje i rozhodovací praxe soudů. Soudy v mnoha případech dospěly k závěru, že došlo ke spáchání trestného činu vraždy v případě, kdy pachatel udeřil oběť do hlavy při potyčce v restauračním zařízení. Soudy argumentovaly zejména tím, že pokud pachatel mířil úder na důležitý orgán, kterým je hlava, musel být s možností způsobení smrti alespoň srozuměn. S tímto závěrem se však nemohu ztotožnit v případě, kdy u výše popsaného příkladu ke stejnému závěru nedospějeme. I zde totiž úmysl pachatele nesměřuje ke způsobení smrti, nýbrž k pokoření protivníka. Takovým přístupem bychom museli kdejakou rvačku na vesnických zábavách posuzovat jako trestný čin vraždy ve stádiu pokusu. Dalším argumentem pro takové tvrzení je také to, že zde není přítomno srozumění s definicí, kterou podává odborná literatura, tedy že pachatel nepočítá s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku. Jsem toho názoru, že pachatel počítá s tím, že takový následek nenastane. Z lidské zkušenosti nejsou potyčky v podobných zařízeních nic nového a útočník převážně útočí na oblast hlavy. Navíc si řekněme, že pouze v zanedbatelném množství případů dojde k usmrcení či závažnější újmě. Lze tedy shrnout, že intelektuální složka přítomná je, neboť pachatel si bezesporu mohl představit, že může dojít, případně dojde k usmrcení poškozeného. Nelze však říci, že by byl s tímto srozuměn, neboť ze svých životních zkušeností je přesvědčen o tom, že je minimální pravděpodobnost, že k takovému následku dojde, tedy je otázkou, zda je zde vůbec přítomna intelektuální složka. Jsem toho názoru, že jak složka volní, tak složka intelektuální jsou navzájem provázány. Zejména složka intelektuální ovlivňuje složku volní a nelze mezi nimi stanovit přesnou hranici.

Zajímavým se pak dle mého názoru jeví i pojem hrubé nedbalosti. Nelze právě z oné zřejmé bezohlednosti vyvodit úmysl nepřímý? Je pravdou, že u hrubé nedbalosti zřejmá bezohlednost k zájmům chráněným trestním zákonem směřuje k porušení požadavků náležité opatrnosti, ale pokud je subjekt natolik lhostejný právě k těmto zájmům, jak může počítat s jakoukoliv okolností, která by mohla zabránit způsobení následku? Uvědomuje si, že není natolik pravděpodobné, že dojde k porušení zájmu chráněného trestním zákonem, ale intenzita bezohlednosti se jeví jako mnohem nebezpečnější.

Z výše popsaného dojdeme k závěru, že rozlišovat mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí musíme. Jsem však toho názoru, že v případě hrubé nedbalosti bychom měli spíše hovořit o dalším stupni úmyslu. U nedbalosti by měla dle odborné literatury složka volní absentovat. S odkazem na již uvedené jsem však toho názoru, že u hrubé nedbalosti neabsentuje, neboť sama zřejmé bezohlednost směřuje sice k požadavkům náležité opatrnosti, avšak svojí intenzitou zasahuje i do hypotetického úmyslu způsobit jiný následek. Vysvětlím svoji myšlenku na příkladu. Představme si, že máme na papíře namalovány tři body. Jeden je dole a dva jsou nahoře. Tvoří tedy trojúhelník. Spodní bod vyjadřuje intelektuální složku, která je přítomna jak u úmyslu, tak nedbalosti. Levý horní bod představuje úmysl způsobit smrt nebo těžké ublížení na zdraví. Pravý horní bod pak zanedbání náležité opatrnosti. V případě výše nastíněného případu sražení chodce volní složka směřuje k porušení dopravního předpisu, a tedy zanedbání náležité opatrnosti. Čím větší intenzity dosáhne samotná bezohlednost, zvyšuje se i lhostejnost ke vzniku následku, viz níže, a s tím se pravý bod musí více přiblížit k levému bodu, tedy úmyslu. Čím bezohlednější totiž pachatel je, tím více narůstá i intelektuální složka, tedy jeho představa o možném a pravděpodobném se zvyšuje. V určitý okamžik pak dojde k jejich prolnutí a z nedbalosti se stane úmysl nepřímý. Jsem tedy toho názoru, že v případě zřejmé bezohlednosti intenzita dosahuje už onoho nepřímého úmyslu, a to nejen vzhledem k výše popsanému, ale také proto, že takový přístup je z hlediska společenské škodlivosti na stejné úrovni.

Takový argument lze podpořit i výše uvedeným názorem Kratochvíla, s kterým se ztotožňuji. Dle tohoto názoru lze i v rámci nedbalosti hovořit o složce volní, která je vyjádřena záporným znaménkem. V případě, kdy lhostejnost k náležité opatrnosti dosáhne takové intenzity, že o ní lze hovořit jako o zřejmé, duševní psychický vztah pachatele následku musí ovlivnit i vědomou nedbalostí nedotčený úmysl ke způsobení následku, o kterém subjekt ví. Znaménko se pak musí změnit na kladné. Samotné rozdělení zavinění na úmysl a nedbalost v sobě zahrnuje stupeň společenské škodlivosti. Úmyslné trestné činy jsou trestány přísněji právě proto, že intenzita zavinění je vyšší. Samotná intenzita společenské škodlivosti se pak dle mého názoru u hrubé nedbalosti srovnává s úmyslem nepřímým.

Úvaha může být srovnána také s výše zmíněným úmyslem přímým a úrovní intelektuální složky. V případě, že se úroveň pravděpodobnosti, s jakou dojde k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, přiblíží sto procentům, nelze hovořit o tom, že pachatel toto porušení či ohrožení nechtěl. Stejně tak v případě, kdy úroveň lhostejnosti dosáhne úrovně hrubé nedbalosti, nelze říci, že by pachatel nebyl s možným následkem alespoň srozuměn.

Již při výkladu zavinění jsme si uvedli, že se jak složka intelektuální, tak složka volní musí vztahovat na všechny znaky skutkové podstaty. V případě, že se volní složka u úmyslného trestního činu nekryje i s možností způsobit následek, nelze hovořit o úmyslném zavinění. Může to vypadat, že si tím vyvracím to, co jsem výše uvedl u hrubé nedbalosti, avšak není tomu tak. Jsem totiž toho názoru, že žádný jev ve společnosti neexistuje odděleně a vše souvisí se vším. Byť se zákonodárce s ohledem na základní zásady trestního práva snaží o jasné rozdělení některých jevů, aby tak naplnil zejména zásadu *není trestného činu bez zákona*, nedělá to dle mého názoru zcela přesvědčivě. Opět si dovoluji se zastavit u hrubé nedbalosti, kde právě lhostejnost směřuje k předpisům, které mají zajistit, že nechtěný následek nenastane. Lhostejnost je tedy namířena ke kritériu zanedbání náležité opatrnosti. V případě hrubé nedbalosti jsem toho názoru, že složka volní v podobě nechtění se změní na kladné znaménko, čímž překryje i následek a je srovnatelná s úmyslem nepřímým.

Podobnou problematikou se zabýval i doc. JUDr. Jiří Herczeg, Ph.D. ve svém článku pro *Bulletin advokacie*. Ten se zabýval právě lhostejností pachatele k následku a poukazoval na skutečnost, že vzhledem k tomu, že mezera mezi *dolem* a *culpou* není myslitelná, je nutno případy pravé lhostejnosti považovat za *culpou*. S tímto názorem se nemohu ztotožnit i s ohledem na výše uvedené. S autorem se shodnu pouze v tom, že mezera mezi úmyslem a nedbalostí je nemyslitelná, avšak na rozdíl od autora článku bych lhostejnost řadil pod úmysl nepřímý.⁸⁵ K tomu si dovoluji využít obdobnou argumentaci, jako u zřejmé bezohlednosti v případě hrubé nedbalosti. Pokud je mi jedno, zda následek nastane, či nenastane, nejsem, jak by se mohlo zdát, na středu, ale vyjadřuji srozumění, viz níže.

3.5 Lhostejnost k následku

Samotná otázka lhostejnosti je velice zajímavá. V rámci trestněprávní nauky můžeme lhostejnost dělit na pravou a nepravou. Její rozlišení pak záleží na kladnosti či zápornosti pachatelova vztahu k tomu, zda následek nastane. Pojem nepravá lhostejnost, který značí sice méně intenzivní volní vztah, avšak víceméně kladný, lze dle Kratochvíla podřadit pod srozumění. Pachatelovo zavinění tedy hodnotíme jako úmysl nepřímý. Oproti tomu pravá lhostejnost pak nedosahuje ani kladného znaménka a složka vůle je nulitní. Případné zavinění pak hodnotíme jako

⁸⁵ HERCZEG, Jiří. Zavinění a omyl v novém trestním kodexu, *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10/2009, s. 47 – 49

vědomou nedbalost. Dle Kratochvíla se jedná o velice pragmatický přístup. Pokud by byla pravá lhotejnost řazena pod eventuální úmysl, jednalo by se podle Kratochvíla o nepřiměřenou represii.⁸⁶

V této souvislosti je často citován smyšlený případ slečny ze střelnice. Jde o případ, kdy se dva kamarádi vsadí, že jeden z nich sestřelí skleněnou kouli, kterou drží slečna ze střelnice v ruce, přičemž ten, který střílí si je vědom toho, že není dobrým střelcem a je tedy možné, že zasáhne ženu, nikoliv kouli. Chce však vyhrát, a proto se rozhodne to zkusit. V takovém případě pak lze hovořit o smíření, byť pachatel nechtěl způsobit zranění slečny. Tedy vztah byl jak kladný, tak směrem k následku (zranění slečny) záporný.

Cílem této práce rozhodně není zjednodušení problematiky, neboť samotná problematika je zcela zásadní. Pokládám si však otázku, kterou si pokládal i Dollenský, a to, zda je možné, aby byl vztah pachatele zároveň kladný i záporný. Dollenský na tuto otázku odpovídá přesvědčivě, když odkazuje na závěry psychologie, které dospěly k tomu názoru, že je možné jak nenávidět, tak milovat zároveň. Poukazuje ovšem na to, že v případech, které jsou zkoumány optikou trestního práva, nejde o cit např. pachatele k osobě slečny na střelnici. Jde spíše o citovou plochost, která by mohla hraničit s egocentrickou poruchou svědčící o možné psychopatické poruše osobnosti. Tedy případná oběť je v takovém případě pachateli lhotejná. Předkládá dále, že je nutné, aby na tuto otázku odpověděli psychologové.⁸⁷

Další otázkou, na kterou si Dollenský s odkazem na Solnáře odpovídá, je, že pokud lhotejnost není úmyslem nepřímým, nemůže jít ani o nedbalost, neboť ta předpokládá, že pachatel spoléhal na to, že následek nenastane, třebaže bez přiměřených důvodů. Tedy není možné, aby mu byl výsledek lhotejný.⁸⁸ K tomu Solnář říká, že taková námitka je „*lichá, neboť případ je na samé hranici eventuálního úmyslu a mezera mezi úmyslem a nedbalostí není myslitelná. Nemá-li čin znaky činu úmyslného, nutno jej při vztahu lhotejnosti posuzovat jako kulpozní: zanedbal-li pachatel ovšem náležitou opatrnost: jde-li o takový čin, když pachatel spoléhal, že výsledek nenastane, musí být čin trestný tím spíše, byl-li mu výsledek lhotejný.*“⁸⁹ Podle Dollenského je tento názor přesvědčivý. Můj osobní názor je spíše opačný. Dovolím si tvrdit, že je otázkou, jak lhotejnost charakterizovat. V případě, že v běžném životě jsme k něčemu lhotejní, neznamená to, že výsledek nutně chceme. Svědčí to však o skutečnosti, že je pro nás takové rozhodnutí nedůležité. Spokojíme se tedy jak s kladným, tak záporným

⁸⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. “Smíří” se České soudy s novým ustanovením § 15 odst. 2 trestního zákoníku. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1. S konstrukcí rozdělení lhotejnosti na pravou a nepravou přišel Hatala, Hatala, Vojtěch. *Motiv a trestný čin*. Bratislava, vyd. SAV 1968, s. 223

⁸⁷ DOLENSKÝ, Adolf. Eventuální úmysl aneb případ slečny ze střelnice. *Právní rozhledy* 2/1998, Praha s. 55

⁸⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. “Smíří” se České soudy s novým ustanovením § 15 odst. 2 trestního zákoníku. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1

⁸⁹ SOLNÁŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha, nakl. Academia 1972, s. 222.

výsledkem stejně. Jednáme s jakousi citovou tupostí vůči následku a osobám, které tento následek ovlivní. Dle mého názoru je možné to naopak chápat jako srozumění pachatele. Když jsem výše uváděl svůj souhlas s výrokem, že mezera mezi úmyslem a nedbalostí je nemyslitelná, neznamená to, že bych však souhlasil s tím, že bez dalšího je nutné zařadit lhostejnost pod nedbalost vědomou. Jsem dále toho názoru, že by bylo možné řadit lhostejnost k následku pod nedbalost s odkazem na funkci trestního práva jako prostředku *ultima ratio* a předejití dalšího zpříšňování trestní represe.

Je zajímavé, že pokud Dollenský dochází k názoru, že je nutné pravou lhostejnost řadit pod vědomou nedbalost, svůj názor opírá také o argumentaci Knappa, který ve své publikaci Úvodu do vědecké práce uvádí tuto situaci jako modelový příklad. Na tomto případě ukazuje použití důkazu redukcí *ad absurdum*. Knapp však ve své publikaci nedochází k ničemu jinému než k tomu, že je za použití těchto argumentů nemožné mít mezery mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí. Argumentuje tím, že v takovém případě by jak těžší forma zavinění, tak lehčí forma zavinění byly trestné a lhostejnost, která by zapadla do mezery, trestná naopak není. Toto dále doplňuje argumentací výrokovou logikou, ve které zavinění označuje jako Z, ostatní formy zavinění jako U1, U2, N1, N2 a lhostejnost jako V. Již použitím argumentu *ad absurdum* jsme dospěli k závěru, že zahrnuje V, tedy zbývá jen rozlišit, mezi kterou z forem V podřadit, neboť také víme, že Z je součtem $U1 + U2 + N1 + N2$. Nikterak však neřeší, pod kterou z těchto forem zavinění V podřadit.⁹⁰

Jednou možností, jak tuto situaci řešit, je zapomenout na rozlišení lhostejnosti na pravou a nepravou lhostejnost. Namísto toho zařadíme samotnou lhostejnost bez ohledu na její druh pod úmysl nepřímý, neboť dle mého názoru vystihuje v souhrnu spíše kladný vztah pachatele k následku. Proti tomuto pojetí by však mohla stát jedna ze základních zásad trestního práva, a to, že trestní právo je prostředkem *ultima ratio*.

Další možností je přijetí argumentace Dollenského a mezi pravou a nepravou lhostejností rozlišovat nadále s tím, že pravou lhostejnost budeme řadit pod vědomou nedbalost a naopak nepravou lhostejnost budeme řadit pod úmysl nepřímý.

Osobně se více přikláním k mnou prezentované první variantě. Dle mého názoru je tento přístup více v souladu s principem právní jistoty. Je nutné to vnímat i v laickém pohledu, kdy adresátem normy není nikdo jiný než laik. V případě, že normy pro něj musí být srozumitelné natolik, aby spolehlivě věděl, čím se může řídit, je rozlišení na pravou a nepravou lhostejnost nesmyslné. Dále je tento přístup dle mého názoru mnohem více prospěšný pro společnost při zachování zájmů jednotlivce, neboť laikovi se takové rozčlenění může jevit jako krajně nadbytečné.

⁹⁰ KNAPP, Viktor. *Úvod do vědecké práce (Vědecká propedeutika)*. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, fakulta právnická, Brno: 1981, s. 124 - 126

Jsem toho názoru, že pro právo je zcela zásadní, aby ho jeho adresáti vnímali jako potřebné a průhledné. Samotný fakt, že trestní právo je prostředkem *ultima ratio*, není dostatečným argumentem pro podřazení lhotejnosti pod nedbalost.

Závěr

Již v druhé kapitole své diplomové práce jsem se dotknul první výzkumné otázky. Již dle mého výkladu lze zjistit, že názor na otázku, zda je pojetí trestného činu formální či formálně materiální, není zcela jednotný. Ve své práci jsem srovnal jak názory panující, tak oponentní a dospěl k závěru, že pojetí trestného činu je formálně-materiální, jak jej také označuje prof. Kratochvíl. Pro tuto odpověď jsem také předložil vlastní argumentaci. Tu jsem opřel zejména o zakotvení zásady subsidiarity trestní represe přímo do zákona. Jsem toho názoru, že i když je částečně materiální stránka zahrnuta do samotné skutkové podstaty trestného činu, neznamená to, že je pojetí ryze formální. Kdyby tomu tak bylo, nebyl by důvod, aby zákonodárce současně umístil do právní úpravy možnost netrestat pachatele či umožnil trestat ho mírněji. To mu totiž umožňuje jak zásada subsidiarity trestní represe, tak zásada oportunity.

Dále jsem ve své práci rozebral otázku, zda je nutné rozlišovat mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí. V této otázce jsem dospěl k závěru, že toto rozlišování je nutné, nehledě na skutečnost, že na této otázce se shoduje i většina odborné veřejnosti. Dovolím si doplnit, že v případě nerozlišování na úmysl nepřímý a vědomou nedbalost by docházelo k příliš represivnímu trestání, či naopak by nebyly adekvátně postiženy případy, kdy pachatel je smířen s následkem, který způsobí.

Další otázkou, kterou jsem se ve své práci zabýval, je, zda je správné, že hrubá nedbalost není řazena pod úmysl nepřímý. Respektive jsem se zabýval otázkou, zda zřejmá bezohlednost k zájmům chráněným trestním zákonem nemá být řazena pod úmysl nepřímý. S odkazem na již uvedené jsem toho názoru, že u hrubé nedbalosti neabsentuje složka volní, neboť sama zřejmě bezohlednost směřuje sice k požadavkům náležité opatrnosti, avšak svojí intenzitou zasahuje i do hypotetického úmyslu způsobit jiný následek. Tuto tezi jsem výše vysvětlil také na příkladu. Na druhou stranu je ovšem potřeba upozornit na to, že trestní právo je prostředkem *ultima ratio*. V případě, že dovedíme, že hrubá nedbalost je spíše nepřímým úmyslem, dojde ke zpřísnění trestní represe. To je dost možná nežádoucí. Již v dnešní době je každý člověk staven do pozice, že musí předpokládat mnoho následků a kalkulovat s neznámým. Je otázka, kam až může trestní právo při svých požadavcích na jednotlivce zajít.

Poslední otázkou, na kterou jsem se ve své diplomové práci snažil najít odpověď, byla ta, zda je lhostejnost k následku nutné řadit v jednom případě pod úmysl nepřímý a jiném případě pod vědomou nedbalost (pravá a nepravá lhostejnost). Byť z odborné literatury a jednotlivých zdrojů plyne, že takovéto zacházení s lhostejností k následku smysl má, jsem toho názoru, že nemá. K tomuto názoru jsem dospěl jednak zkoumáním literatury na straně jedné a svými argumenty na straně druhé. Většina názorů se opírá zejména o příklad, který k tomuto poskytl Knapp. Ten svoji

argumentaci podporuje formální logikou. Při podrobném zkoumání tohoto zdroje však dospějeme k názoru, že přesvědčivě se vyjadřuje zejména k otázce, proč musíme lhostejnost pod jednu z forem zavinění zařadit. K tomu využívá také logického argumentu *ad absurdum*. Samotné začlenění pod nedbalost však přesvědčivé z mého pohledu není.

Nezbývá než shrnout tuto práci v tom směru, že samotné téma subjektivní stránky je rozsáhlé a složité. Na základní otázky mohou existovat různé názory a k jejich podpoře jsou využívány jak argumenty přesvědčivé, tak méně přesvědčivé. Při pokusu odpovědět na otázky uvedené v úvodu této práce jsem měl možnost hodnotit různé názory a na problematiku zavinění si utvořit názor vlastní. Mám za to, že se mi při nalézání odpovědí na položené otázky podařilo srovnat argumentaci a názory významných autorů jak z doby dnešní, tak minulé. V neposlední řadě jsem chtěl poukázat na jednotlivé trhliny v některých argumentech. Komparací jednotlivých názorů jsme dospěl k názoru, že v oblasti hrubé nedbalosti má většina odborné veřejnosti jasno v tom, že je správné, aby zřejmá bezohlednost k právem chráněným zájmům nebyla řazena pod úmysl nepřímý. S tímto názorem mohu souhlasit zejména s odkazem na argumentaci ohledně zpřísnování trestní represe. Na druhou stranu jsem však poukázal na skutečnost, že zřejmá bezohlednost pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem může svědčit o existenci volní složky.

O tom, jak přistupovat k hrubé nedbalosti a lhostejnosti k následku, ať už pravé či nepravé, by měla být vedena rozsáhlejší diskuze, a to zejména v odborných kruzích. To však nejen mezi právníky, ale zejména i psychology, kteří by měli objasnit některé důležité otázky.

Bibliografie

Monografie

1. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, 133 s.
2. JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. Vydání. Praha: Leges, 2017, s. 161
3. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo Hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, 170 s.
4. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 94 s.
5. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016, s. 123,
6. PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní*. Díl všeobecný. Praha: Všechno, 1912, 86 s.
7. KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Obecná i zvláštní část*. Praha:, vydavatelství Melantricha a.s., 1935, 45 s.
8. SOLNÁŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: nakl. Academia 1972, 222 s.
9. FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan, SEDLÁČKOVÁ, Jolana, ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné. obecná část*. 1. Vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 59 a 60,
10. ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní – obecná část : Multimediální učební text*. 4. dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 2015, 50 s.
11. KNAPP, Viktor. *Úvod do vědecké práce (Vědecká propedeutika)*. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, fakulta právnická, Brno: 1981, s. 124 – 126
12. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva : úvod do právní argumentace*, Praha: C.H. Beck, 2010, s.161
13. HATALA, Vojtěch. *Motív a trestný čin*. Bratislava, vyd. SAV 1968, s. 223

Komentáře

1. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání: Praha: Leges, 2016, 142 s.
2. KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. Vydání: Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 1081 s.

3. ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon. Velký komentář*. 2 aktualizované vydání. Bratislava: eurokodex, 2015, s. 28
4. ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 184 – 185 (§ 16 Trestního zákoníku)
5. MELZER, Filip. In PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. Praha: Leges, 2014, 721 s.

Zákony

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku
2. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestního zákona § 15 a 16
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
5. Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ; Úplné znění zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny ; Některé další související právní předpisy. Vyd. 5. Praha: Armex, 2009. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-78-2.
6. Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Časopisecké zdroje

1. HERCZEK, Jiří. Zavinění a omyl v novém trestním kodexu, *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10/2009, s. 47 – 49
2. DOLENSKÝ, Adolf. Eventuální úmysl aneb případ slečny ze střelnice. *Právní rozhledy* 2/1998, Praha s. 55

Online zdroje

1. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *K právnímu jednání dle občanského zákoníku* [online]. Právní prostor.cz 27. března 2015 [cit. 15. června 2017] dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/k-pravnimu-jednani-dle-obcanskeho-zakoniku>,

Příspěvky ve sborníku

1. KRATOCHVÍL, Vladimír. “Smíří” se České soudy s novým ustanovením § 15 odst. 2 trestního zákoníku. *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1.

Abstrakt

Hlavním cílem této práce je zodpovědět otázku, zda je správně v trestněprávní nauce rozlišováno mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí. V obecné rovině je tato otázka jednoduchá, ale při bližším zkoumání lze najít problémy, které nejsou dostatečně zodpovězeny. S odkazem na rozlišování mezi úmyslem nepřímým a vědomou nedbalostí se práce snaží zodpovědět otázku lhostejnosti pachatele k následku a hrubé nedbalosti. V neposlední řadě je cílem práce zjistit, zda je správné, že pojetí trestného činu je v České republice označováno jako formální, a to s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe.

Abstract

The main goal of this thesis is to answer the question whether the jurisprudence needs to distinguish between foresight intent and recklessness with knowledge. Finding the answer to this question may seem simple in general terms, but on closer examination, we can find many questions not yet answered. By reference to the distinction between foresight intent and recklessness with knowledge, this thesis explores the indifference of perpetrator in connection to the caused consequence and gross negligence. Last but not least, the aim of this thesis is to find out whether it is legit to label the concept of criminal offence as "formal", giving consideration to the existence of the principle of subsidiarity in Czech criminal law.

Klíčová slova

Pojetí trestného činu, formální pojetí trestného činu, formálně materiální pojetí trestného činu, Subjektivní stránka, Subjektivní stránka trestného činu, zavinění, úmysl přímý, úmysl nepřímý, vědomá nedbalost, hrubá nedbalost, lhostejnost k následku, lhostejnost pravá, lhostejnost nepravá, trestní zákoník.

Keywords

Concept of criminal offence, Formal concept of criminal offence, Formally material concept of criminal offence, Subjective condition, Fault, Direct intent, Foresight intent, Negligence with knowledge, Gross negligence, Indifference to consequence, Pure recklessness, False recklessness, Criminal code.